



Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

BIDRAG

TIL

LANGELANDS HISTORIE

AF

VILH. LÜTKEN



RUDKJØBING

I KOMMISSION HOS ANDR. BRANDTS BOGHANDEL

MCMIX

Bilag.

1.

23. Juli 1456.

Philippus Axelssøns Pantebrev paa Tranekjær.

Wii Cristiern met gutz nathe Danmarcks, Norriges, Wendes och Gotes Konning, Greffue i Oldenborgh och Delmenhorsth kennes och kungøre met thette worth obne breff, ath wii aff eeth kierlighth laan och ræth vidherligh geldh skyldige æræ velbordugh man Philippus Axelssøn wor ælskelige man och hoffuesind och hans sande arvinge ellefue hundrethe rinske gyldene, gode aff guld och aff the fire køreførste samslagh, otthe hundrethe sware engelske nobele, hundrethe lødige marck i gode Nestwitz Engelske eller halfftredix hundrethe gode rinske gyldene for forscreffne hundrethe lødige march Nestwitz engelske, om the engelske icke finnes kunne; item thuhundrethe Regnoldi gyldene och thryhundrethe lubske marck, som nu i Siælland geve och genge æræ, som tiil wor och wor krone Danmarck nytthe och tarff kompne æræ; for hwilken forscreffne sum guld och penninge wii effther vort ælskelige radz radh have til eeth brugelighth panth sath forscreffne Philippo Axelssøn och hans arvinge worth og kronene sloth oc gardh Traneker met alth worth landh Langeland met all wor kongelige rentthe och retthigheth, som wi paa forneffnde landh have, engteth undertageth, skow eller marck, woth eller tywrth, hwath naffn thet helst neffnes kan pa landh eller strand bodhe i færst vanth och sald, at brughe och beholde i alle made uthen all gensiælse och hielperethe swo lenge thet vordher aff hanum eller hans arvinge wedh oss eller wore arvinge eller efftherkommere koninge i Danmark loglige afløsth for forneffnde sum guld og penninge. Och hwath thiid wi eller wore efftherkommere wele forneffnde sloth och gardh met sine tiilligelse igen løsæ, tha skal forneffnde sum guldh och penninghe bethales pa stædh och tiidh ther, som forneffnde Philippus eller hans arvinge er felichth och beqwemmelichth forneffne sum guld och penninge up ath beræ och oss eller wore arvinge eller efftherkommere koninge i Danmarck møgelichth ut ath giffue; och sidhen ther effther vele wii skicke, ath forneffnde Philippus och hans arvinge maa och skal brughe och beholde forscreffne sloth och land eeth jæffnth aar met sin rentthe och rettigheth, som fore screffuit star. Nar forneffnde sum guld och penninge swo bethalede vorde, som forscrowet star, och eeth jæffnth ar ther

effther forleden ær, som och fore screffwet star, tha skal forneffnde sloth komme friith och ubewareth tiil oss och wore arvinge eller efftherkommere konninge i Danmarck, uden, thet gud forbiude, ath vore eller rigens fiende wunnet met macht eller herræskiol. Oc skule wii eller wore arvinge eller efftherkommere konninge i Danmarck engen machth have ath tage eller kreffue forneffnde pant igen i nogher made for forscreffne Philippi brøde skyl, uden swa skede, thet gud forbiuthe, ath han førde awentzskiol emodh righet, swo ath alth worth menige radh funne for retthe, ath han hathe forbrudet sith erffue. Oc skal forneffnde Philippus och hans arvinge engen tjäneste ther aff gøre, udenn wore emmitzmen och menige danske men tiilsiges om tjänisthe, tha skal han eller hans arvinge gøre femthen wergindhe tiil skips. Oc skal han oc hans arvinge frii wære for alth gesterii og fodherheste. Alle tesse forneffne article loffue wii pa wor koningelige eed, ære och gode tro stadugth fasth ubrødeligth ath holde uden alle hielpperede. Tiil større forwaring tha henge vii worth maiestates incigle nedhen fore thette breff, och haue beteth vorth elskelige radh och werdiige fædhre och gode men, som ære ærchebiscop Tue i Lund, biscop Oleff i Roskilde, biscop Jens i Arus, Hr. Otthe Nielssøn, Hr. Erich Ottessøn wor hoffmester, Hr. Claves Rønøw wor marsk och Hr. Pether Howenskyldh Ridder ath och the och henge theres incigle her fore tiil wänesbyrdh. Datum in castro nostro Haffnensi, crastino die beatæ marie magdalene, anno domini mcdquinqvagesimosexto.

Omr. samtidig Afskr. i R. A. Personalh. Saml. T.

2.

5. Febr. 1457.

Tingsvidne om forsømt Strandvagt.

Alle men thettæ breff see eller høre helse wi Jes Matssøn faghet i synderehæreth i Langeland, Henrich Jenssøn præst i Homledh, Peder Mødescal, Hans Kortssøn i Tryggeløff, Williom Nielssøn i Helsnødth aff waben, Mattes Jonssøn aff Skowsgardh, Magens Ingwarssen faghedh i Fareweyle, Peder Jenssøn oc Jon Matssøn i Magelby ewinnelige met guth. Kungøre wi alle men nerværendes och tilkommendes os neruerendes at haue wæreth pa syndre hæreths tingh aar effther gutz byrd mcdlvii then löwerdagh nest effther wor Fruæ dagh, som kallis køndenmøssæ, sowe ok hørde, at welburdigh man Philippus Axelssøn war pa forneffnde tingh ok beddes ok feck eeth fult tinghs witne met tolff actæ dannemen, som ær Peder Mødescal, Hans Kortssøn, Jes Marqwardssøn, Peder skrederæ i Tryggeløff, Magens Ingwarssøn, Jeb Jonssøn i Henningtwed, Olaff Jenssøn, Lass Fedderssøn, Peder Jenssøn, Jep Tuessøn i Magelby, Peder Laurssøn i Heseløff ok Hans Matssøn i Kædeby, hwelke tolff

dannemen endrectelig witnede so, ath Jes Matssøn Hæretzfoghet hawer lofflige fordelt met landzloff Mattes Jenssøn ok Peder Hanssøn af Ylebøle for theres wardhaldh, the forsømde, ok kennes openbare innen firæ stocke: Mattes Jenssøn kennis ath han æy waredhe wordh fra sikh ok til sin nabo, ok Peder Hanssøn kennes, ath han gik aff wordh om mynnæt ok ey sculle hawe gangedh aff før om ræt middagh ther effther sculle komme, og i alle the kommæ the feynne pa landeth ok toghe borth, hwath the kunne faa; ok ther for ære fornefnde Mattes Jenssøn ok Peder Hanssøn nederfelligh for koningh effther wor nadighe Herre koninghs breff, som læst war pa landstingh ok lyddæ so, ath koningen bødth ath wardh sculle holles pa landeth under liff ok gotz. Ath so gick oc foer oc witned war for oss, thet witne wi fremdeles met wore incigle hengne nethen for thette breff. Giwed aar ok dagh som til forne screwet staar.

Orig. p. Perg. med 5 Segl i R. A. Topogr. Saml.

3.

28. Febr. 1459.

Landstingsvidne om Hr. Philippus Axelssøns Forhold
i Striden med Hr. Erik Erikssøn.

Alle men, thette breff see eller høre læssæ, helssæ wy Jes Anderssøn lantzdomere i Langland, Jes Magensen, Jes Bonde, Tomes Bodh, Tydicke Røld byfoghet i Swinneburgh oc Las Niels-søn ibidem, Hans Nielsøn oc Per Læbo i Torpe ewinnelich met guth, oc kongere wy for alle men nerverendes oc komendes os nerverendes at have wæret po Langhesfare lantztingh, at aar effther gutz byrd medlix then othensdagh nest for mitfasthe søndagh wy sowe oc sannelighe hørde, at welburdigh man H. Philippus Axelssøn høwitzman po trancker stoot po fornefnde lantztingh oc bødth sikh i alle ræthe for lantzdomere oc for the godhe men, som tinghet haffde søkt, om ther war nogher ther hanum wilde skyldhe met ræthe oc serdelis Her Erik Erikssøns thiænere. Tha swaret then menigge allmugh og serdelis H. Erik Erikssøns thiænere, thet fornefnde H. Philippus Axelssøn haver giort moth them som en dandeman oc stædh them logh oc ræth oc aldhrig giort oss uræt æller nogher aff H. Philippus' embitzmen. Item spurdhe fornefnde H. Philippus, om han haffde noghen tiid taghet fraa H. Erik Erikssøns thiænere eller stocket eller bloket them, eller fran nogher man uthen Jes Bertilssøn oc een hethær Jes Gædde, them haffde han foll ræth met. Item spurdhe fornefnde H. Philippus Axelssøn at, om han haffde noghen tiid utbodhet widiæ eller brand eller bad nogher man ut po H. Eriks wersthe. Tha saudhe then menigge almost ney. Item spurdhe fornefnde Her Philippus Axelssøn at,

om han haffde noghen tiid begæret, at noghen dandheman skulde witnæ annet en thet skell oc ræth war, oc om han haver noghen tiid weret Her Erik Erikssøn ræth po thinghe eller andherstæth antigh met tings witnæ eller annen ræth, som han begæret met ræthe po these fforscrefne ærindhe. Tha bedes fornefnde Her Philippus Axelssøn eth uwillith tings witne met xii godhe trofasthe dandemen, som ære Jes Magenssøn aff Trøgeløff, Per Hofftang, Anders Jenssøn, Mates Lam (?), Las Nielssøn, Jeip Olufssøn, Anders Gregerssøn, Jens Staffenssøn, Per læbo, Mates Bertilssøn, Tydicke Røld byfoghet i Swinneburgh oc Per Magensen, hwilke xii dandemen witnede alle met en sandrecthelich røst oc po theres gode tro oc sanningh, at them witherlicht war, at fornefnde Her Philippus Axelssøn haver aldrigh bastit eller bondhet nogher aff Her Erik Erikssøns thienere uthen ii men, som ære Jes Bertilssøn oc Jes Gædde, the ii men haffde forbrødhet them so, at Her Philippus mothe ey ladhe them løbe. Item witnede the fornefnde xii men, at the haffde aldrigh hørt eller spurth, at fornefnde H. Philippus Axelssøn haver nogher tiid bodhet brandh eller widdiæ ut po Her Erik Erikssøns wersthe. Item witnede the fornefnde xii men, at fornefnde Her Philiippus eller hans embitzmen haver nogher tiid (sic!) weiret Her Erik Erikssøn ræth po tinghe, men alle the ærindhe, som han haver bedet po tinghe met ræthe, them haver han fanghet. Item witnede the fornefnde xii men, at the have aldrigh hørt eller spurt, thet Her Philippus Axelssøn war aldrigh (sic!) begærendhe nogher tingswitne i laughen, annet en the som skælighe oc ærlighe ære, oc han met ræthe haver fanghet. Ho som hanem annet til lægher, tha læghe the hanem till met ulighe. Ath so gik oc foer innen firæ stockæ po fornefnde lantztingh, thet witne wy met wore incigele trycthe næthen for thette wort obnæ breff. . Ting, aar, dagh, stet, som forskrevet stor.

Orig. paa Papir med Rester af 5 Segl i R. A. Personalh. Saml. Thott.

Bagpaa mrk. Landstingsvynde, ath Her Philippus aldrigh haffuer bastet eller bundet nogle H. Erich Erichssøns tienere . mdlrx.

4.

20. April 1460.

Sognevidne om, hvordan Hr. Telluf Reventlov drev Plovmanden fra Sibbelykke.

Alle men thette breff see eller høre læsse, helssæ wy Hans Kodh sogneprest i Tolebøle, Werner Hanssøn, Mats Diegn oc Jeip Hofftang ewinneligh met guth. Kungøre wy alle men nerværendes oc kommendes met thette wort obne breff, at aar effther gutz byrdh modlx then søndagh nest effther Poske, tha war skekit for oss oc manghe flere dandemen po Tolebøle kirke gordh en welburdigh

swen Peder Hinrikssøn husfoghet po Traneker po Hr. Philippus Axelssøns wegne, hvilken som bedis, fek oc fremledhe eth fult sognewitne aff viii skellighe dande men, som ære Peder Matsen, Jeip Hofftang, Niels Hofftang, Hans Troelssen i Claussebøle, Las Smeth i Stengarde, Oluff Hwid, Peder Nielssen oc Jes Bek, hvilke viii dande men utginghe oc inkome oc witnede po theres godhe tro oc sanningh, ath the haue aldrih hørth eller spurth at Hr. Keldh Axelssøn, Guth hans siel haffue, haffuer wæret delt met lantzlogh till rafft og ræth moll om then jord, som ligher til Blegholm, andherledh en Hr. Tellof Rewentloff redh met sine swenne oc Claus Anderssøn met om worren til Anders Kub, som han gik met sin plogh po Sibbelycke, som ligher aff ræthe till Blegholm oc badh hannem driffue ther aff, eller han wilde læghe hannum hoss ploghen. Item witnede the fornefnde dandemen, at the haue hørth og spurth at Blegholm hauer jord with Frisedighet for Bameskoff oc hwer siwenne Træ i fornefnde skoff oc ther war aldrih komet jordh til then fornefnde gord eller fran hannum, thet the konne spørge i noghen mans liffue, før en nu Hr. Tellof lodh raffte oc rebe henne ther fraa. Ath swo gik oc for i alle artickell, som forscrowet stor, thet witne wy met wore incigle hengdhe nethen for thette worth obne breff. Giueth aar, dagh, steth, som forscrowet stor.

Orig. p. Perg. med 3 Segl (W. Hanssøns mangler) i R. A. Topogr. Saml.

5.

6. Maj 1461.

Tingsvidne om Henr. Pors' Forhold mod Svale og hans Hustru.

Alle men, som thette breff see æller høre lesse, helse wii Nes. Magenssøn i Tryggeløff, som sadh i foweds Stedh po sønder herets tingh, Williom Nielssøn i Hælsnøde, Nes Matssøn i Kædeby, Mates Jonssøn i Skoffsgordh a vapn ære, Hans Matsson oc Nis Jenssøn i Hænningetweth ewindeligh met gudh, kungøre alle men neruerendes oc tilkommendes oss neruerendes at hawe wæret po Sønder herits tingh aar efter guds byrdh mcdlx primo den lowerdagh nest efter guds legome dagh, tha war skekketh for oss oc for mange flere gode donde friiborne men oc gode bønder, som tha fornefnde thingh hawfde sökth, welbyrdigh man Jes Matssøn aff Lyndesse oc hæretsfoweth i sønder heret i Langelandh, hwilken som beddes oc feck framledde for oss et fulth tings widne met xiii skællighe bofaste dondemen, som ære Nis Matssøn, Jep Nielssøn aff Wynneby, Stronge Nielssøn ibidem, Anders Morssen ibidem, Per Michelssen ibidem, Christiern Morssøn i Hænningetweth, Per Laurenssøn i Hæsløff, Gregorius Laurssøn ibidem, Hans Perssøn ibidem, Hans Laurssøn, Hans Jonssøn i Lyndesse, Nis Agdessøn

i Iglebøle oc Morten ibidem, hwilke xiii donde men som widnethe po theres gode tro oc aa siæll oc sanninge oc badhe them gudh hialpe oc hælligen at Swale, som bode i Wineby oc hans Høstrue ihanne them gik hwerken nøødh æller thwong at sette there guds ut i pant hwerken for fængelsse æller manslæth æller for armodh i nogen hande mode oc war en ubekombreth man i alle hande mode, hannem ey tilthrengte at sette theres guds ut; forthy at Henric Pors wor ey hans frende so ner, at Swale oc hans Hostrue the trode hannum væll oc udhwalde hannum for en kerligh wen ffor thenne ærindi, tha war gozseth i willingh kommeth, venner oc frender til hath oc awendh. Ey wiste the, hwath fornefnde Swale igeen feck af fornefnde Henric Pors; sende fornefnde Henric Pors fornefnde Swale siildh æller smøør æller aall, tha redh fornefnde Henric Pors til fornefnde Swale met xxiii Hæste oc laa met hannum i atte Dage, stundom i xiii dagh oc aat oc drak met hannum. Item oc hiełth hannum en forstermother met ii børn æller iii i aar og i anneth. At so war widneth for oss thil widnesbyrdh tha trøkke wii wore incigle hengne nøthen fore thette wort upne breff. Giwet — — —

Orig. p. Perg. med 5 (af 6 Segl) i R. A. Topogr. Saml.

6.

23. Maj 1461.

Tingsvidne om Johanne Svales Klage over Henr. Pors' Undertrykkelse.

Alle Kristne, som dette breff see eller høre lesse, helse wi Nes Magenssøn i Tryggeløff, som sadh i fowends stedh po sønder herits tingh, Philippus Axelssøn ridder, høwetsman upo Trancker, Wiliom Nielssøn i Hælsnøde, Mates Jonssøn i Skofsgordh, a wapn ære, Hans Matssøn i Kædeby oc Per Læbo i Torpe ewindeligh med gudh; kungøre alle neruerendes oc tilkommendes, oss neruerende at hawe weret po sønderherits tingh aar effther guds byrdh mcdlxi^o vigilia pentecosten; tha war skekket for oss oc fore manghe flere gode dondemen, som tha fornefnde tingh hawfde søkth, welbyrdugh man Jes Matssøn hærifoweth i sønderherit, hwilken som beddes oc feck framledde for oss eet fulth tingswidne met xii beskedhne trofaste dondemen po Mates Fridbiørnssøns wegne, som er Per Hwid, Anders Guldborgh, Anders Hwidssøn i Leggebøle, Anders Morssen i Winneby, Mates Jenssøn, Hans Jenssøn i Lyn-desse, Nes Agdessøn i Iglebøle, Morten Auedessøn ibidem, Nis Morssen i Hønningetweth, Per Laursen i Hæsløff, Kalz Jepsøn i Lyungelsse, Hans Matssøn i Kædeby og Mates Fugl i Hæsløff, hwilke xii fornefnde dondemen som wednede alle met samdrekteligh røst aa theres gode tro oc siæl oc sanninghe, at thennem alle wetherlighth war, at Jhanne Swales hun war po sønderherits tingh

oc po homlith kiergeordh kerde oc gaff last oc illingh met gredenthe thoræ, at hun war met woldh oc makth færdh oc fløth aff sin egen gordh oc hennis gods met henne rørende oc urørende; oc kerde, at Henric Pors hawfde i pant af hennis jordegods met woldh oc makth imod hennis Ja og mynne, og kerde, at hun motte ræt inteth nyde æller at hawe aff sit rætte afede gods, oc motte ey hawe makt æller woldh hawe at giwe for sin siæll aff sit eget. At so er gonget oc faret i alle made som fore screweth stor oc som widnedh war for oss, widne wii etc.

Orig. p. Perg. i R. A. Topogr. Saml. (Et Udtog trykt i Nyt hist. Tidsskr. V. 230, men der er læst Horeløff for Homlith.)

7.

3. Marts 1464.

Tingsvidne om Forlovere for en Skovgangsmand.

Alle men, som thette breff see æller høre lesse, hellsse wy Jes Matssøn Heretsfowet i Sønderheret i Langeland, Nes Maghensson i Tryggeløff, Mates Jonssøn i Skoffsgardh, Williom Nielssøn i Helsnøde, Nes Matssøn i Kædeby aa wapn, Hans Matssøn ibidem oc Mates Jenssøn i Resting ewindeligh met gudh, kungøre alle men nerverende oc tilkomende oss nerverende at hawe wæret uppo Søndherherets thing aar efther guds byrdh mcdlxiii then løwerdagh nest fore then sondagh, man syunger Oculi mei etc., tha war skicket fore oss oc fore mange flere gode dandemen, som tha fornefte thing hawfde søkt beskedne men Nis Jenssøn i Heningetwet, Anders Druken, Jes Laurssøn, Hans Laurssøn, helke som beddes oc finge framledde fore oss et fulth things widne met viii gode trofaste dondemen, swo som ære Nes Maghenssøn i Tryggeløff, Mates Jonssøn, Jes Bonde, Hans Kordsson, Jep Sanneman, Hans Matssøn, Nis Driwere oc Anders Salmanssøn i Fugslette, hvilke viii fornefnde dandemen som alle widnede met sandrechtheligh røst aa theres gode tro aa siel oc sanninge, the hørde oc sowe innen iiiii stocke, at Anders Hwidssøn stod innen iiiii (sic) uppo fornefnde ting oc banth sigh til fulth swar for sin son alt thet, ther ræth war at liide oc undgielde alt thet ther war (!) there oc andres stet, hvor som aa beddes; oc wore thet swo, at hans son wordh undfløctugh, tha wilde fornefnde Anders Hwidssøn gonge i fulth swar fore hannum oc i fuldh saagh. Efther thesse fornefnde ordh tha wilde Nis Hanssøn Husfoweth uppo Traneker gemme oc forware them met Kongens Jern til so længe at reth wor aff sawffdh oc sanne men haffde tøyth. Tha radde foweden oc the dande men, som thinget hawfde søcth, at han sculde lade hannum til bøyren. Tha bath fornefnde Anders Hwidssøn iiiii forscrefne men, at the skulde borye for hannum; han wilde holde

theres ordh oc boryen uppo sin fridh oc uppo sin dande mans ordh. Thesse iiii forscrefne men tha boriede for hannum, oc han hawfde them skadeløst. Ther the wore framkraffde i retthen, tha gik forscrefne Anders Hwidssøn i skyull oc til skoffs, til so længe at the haffde giordh seeth*) med H. Philippus Axelssøn, oc hiølt hwerken tro æller lowffe. At so er gonget oc faret i alle mode, som fore screwet stonder till widnes byrdh, at so er, tha trøkke wy fornefnde wore incigle innen fore thette worth nerverende uppne breff, giwet aar och dagh, stet som fore screwet standher.

Orig. p. Papir med Rester af 5 Segl i R. A. Personalh. Saml. Thott.
(Bagpaa: Testes om Anders Hwidssøns forlowere IIII men etc.).

8.

11. April 1464.

Landstingsvidne om Plovfred.

Alle men, som thette breff see eller høre lesse, helse wy Braske, som sadh i domere stet uppo Lawendsfare landsting, Mates Jonssøn i Skoffsgordh, Williom Nielssøn i Helsnøde, Bonde Nielssøn i Skoffsboo, Hans Koppe, radman i Rudkøpinge oc Las Matssøn i Heninge ewindeligh met Gud, kungøre alle men nerverendes oc tilkomendes oss nerverendes at hawe waret uppo Lawensfare land thing aar effther guds byrdh modlxiiii then odensdagh nest effther Quasimodogeniti. Tha war skecketh for oss oc fore maninge flere gode men, som tha fornefnde thing hawffde søckth I beskeden swen Nes Hanssøn husfowet uppo Traneker, hwilken som beddes oc fick framledde fore oss et fulth thingswidne uppo Her Philippus Axelssøns wegne met xii gode trofaste dondemmen, swo som ære Jes Bonde i Magleby, Kalz Jeipssøn, Williom Nielssøn, Hans Koppe, Nis Perssøn, Las Matssøn, Hans Awedesøn, Godefridh, Nis Perssøn i Hagenby, Williom Esbørnssøn, Hans Børssøn oc Nis Jenssøn i Skoffsboo, hwilke xii fornefnde men som alle widnede met en samdrehteligh røst aa theres gode tro aa siell oc saninghe, the hørde oc sannelighe sowe, at Hans Tuessøn aff Hawebøle stodh uppo fornefnde thing oc kerde guds kere ower en man, som hedher Anders Longh, han hawfde bode hugget oc hamlet hanum for ingen brøde oc jeyde hanum fra sin ploff met wredh huff oc weryende hand i frede lande, oc kerde, at han motte hwerken guds fridh æller werdens oc skøth uppo Her Philippus Axelssøn, at han war hans husbonde; ther han skødth uppo hanum, tha foor han en werre oc grep hanum oc thok boryen aff hanum. Item widnede xii fornefnde men, the sowe oc

*) Sæd = Forlig.

hørde, at en dondeman Oleff Claussøn af Heseløff kerde, at fornefnde Anders Long gik i hans gord met sponth armborst oc wilde skyude hanum i hell oc undsawffde hanum uppo sith liiff, hwore som han hawer trede, tha skulde thet giælde hans liiff. Item widnede xii men, the sowe, at fornefnde Hans Tuessøn war innen iiii stocke uppo fornefnde [ting] oc loodh ther see oc skode iii saar, hwilke som war bode stunget oc huget oc illde hamledh uppo hans Krop oc swo uppo hans cleder, oc jeyæde hanum fra sin plowff oc gjorde hanum fuldh plowff fridh. At so er gonget oc farete i alle mode, som fore star screwet, till widnesbyrd tha hawe wy trœth wore incigle innen fore thette worth nerverendes upne breff. Giwet ar oc dagh, stet som fore stor.

Orig. p. Papir med Mærker af 5 Segl. R. A. Personalhist. Saml. Thott.

Bagpaa: Testes, at Anders long slowff Hans Tuessøn etc. oc gjorde hanum en fuld ploff frith.

9.

10. Febr. 1465.

Selvtægt og Kjendelse i en Jordstrid.

Alle men, thette breff see eller høre, helse Niels Glob myn nathige frue drothnings capellan, Michel Michelssøn capellan uppa Tranckier, Henric Naffnessøn, præst udi Humlit, Jes Bonde i Magleby, Wiliom Nielssøn i Hælsnøt, Jes Matssøn herritzfoghet udi søndher herret uppa Langland wepnere, Mates Jenssøn uppa røstningh oc Nis Jenssøn aff Henningtwedh ewinnelighe met Gud: Oc kungiøre met thette wort opne breff, at wii aar effter gutz byrd medlxv santte Scolasticæ dagh uppa Humlit kirkægard nerffuerendes ware, sowe oc hørde, at for hetherlig oc welburdigh man Hr. Eggerd Fritle, ridder, framginge viii skellige danne mæn, som ware Nis Magenssøn aff Thryggeløffue, Mattes Jonssøn aff Skowsgard, wepnere, Pether Kieldssøn aff Humlit, Nis Jenssøn aff Henningtwedh, Pether Sur i samme stedh, Anders Drucken i Bramsby, Nis Bonde i Hageby oc Hans Anderssøn i Leggebøle, hwilke viii danne men haffde bethet oc befalet fornefnde Nis Magenssøn alle theris ord fram at sige, hwilken tha beddes lyd oc sagde: Kiere Herre Eggerd, som igaar uppa [wort tingh for] ether oc meenighe almowe framgick Pether Nielssøn aff Leggebøle oc hordelige kierde, at Anders Huitzsøn i samme stedh haffuer woldelige taget [hans jo)rd fraa hannum, som han haffde feld oo achtete at saa syt byg udi, hwilcken jord Hr. Philippus Axelssøn, hwes siæll gud nathe, hannum til sytt antwordethe, tillagde oc full heemell war at bruge, thii hun war fraa Anders Hwitzsøn wunnen oc til cronen met reeb, rafft oc ræt maal Anders Hwitzsøn i forscrevne jord sytt korn i saadhe etc. Oc swarede forscrevne

Anders Hwitzssøn, at Uræt war hannum overgangen om then jord, oc icke Pether Tha bespurde Hr. Eggerd Herritzfogdhen oc then meenighe almowe, som tha uppa thinget ware, om them noghet witherlicht war i sanningh [om then] jord, som Pether Niels-søn oc Anders Huitzssøn haffde trettæ oc deelæ om; tha swarede fogheten oc meenigh almowe, at them wæl witherlicht er [hvor-lunde] thet sich haffuer om then jord. Ther effter bath forscreffne Hr. Eggerd fogithen utmæle viii skellige uvildige dannemen, riddermentzmæn [oc bønder, theris] gudz sanningh seye wille oc aff the, erinde bæst wistæ. Tha upstod fogheden oc utmeltæ oss viii dannemæn, at wii skulle . . . randsaghe ladhe oc utspørie om forscrefne jord, hwat heller forscrefne Pether Nielssøn eller Anders Huitzssøn haffuer bæst ræt til then jord, oc skulle Hum-litz kirkæ for Hr. Eggerd oc menighet oc framseye i Gutz san-ningh, hworlunde thet er om then jord. Oc gaff fogheden Anders . . . lkor, at wor ther noghen blant oss, som han icke trodhe til then rætt, t̄na matte han wrage them oc andre igen taghe; tha lod Anders . . . el nøyæ med oss, som then tiid utmeltæ wore, uden en man wraghte han oc en annen danneman i thet stedh itogh. Tha er oss fulkommelige oc upa siæll, sanningh oc wort danne mentz ord seyæ oc wethne oss wetherlicht ware, at then tiid Hr. Philippus war til withne war meer jord udi Leggæbøle æn ther skattedes aff, tha togh han till sig alle eyeremen, tildeltæ wore oc wethertagit haffde forscreffne fuerendis som oc wedhertaget haffde reeb oc rafft til ræt jordskiffte. effter loghen uppa herritstingh, oc ther offuer tiltogh til sig fri-borne men men som ther aff wistæ, oc i ræt jordschiffte rafftede oc deelæ . . . Leggæbøles fangh. Tha fantes ther udi sanningh, at ther war fæm meer æn ther skattedes for, aff hwilke fæm marsels jord Hr. Philippus Axelssøn fick oc ant-wordethe forscreffne Pether Nielssøn til sin gard oc for-bæthrede ther met koningens skeppæ. The forscreffne ii marsels jord haffuer Anders Huitzssøn woldelige tagit fraa Per Nielssøn, oc færd grøde besetningh oc forbudh effter loghen. Oc sagde forscreffne viii dannemen at Anders Huitzssøn haffuer fylletst aff jord oc æn meer for rsels b[ool]. At wji nerffuerendis wore tiid oc stedh, sowe oc hørde, at gick oc foer i alle mathe, som forscreffuet stander, thet withne breff. Oc wii forscreffne, ther swa withnet haffue oc insegle haffue, henge wore intsegle for thette breff til ydermere um anno die et loco suprascriptis.

Beskadiget Orig. p. Perg. med 5 bevarede Segl i R. A. Topogr. Sml.
(Paa den ene Seglrem staar: welburdigh swen Jes Budde).

Hr. Eggert Frilles Erklæring om ikke at kunne besegle. at
Kongen ei har gjort nogen Uret.

Min ydmik tro thiennisthe ethers Nade altiid tilforn send met vor herre ihesu christo. Kiære nadighe Herre, werdes ethers Nade at wide, at nu ethers Nade wor her begierende at haffue the article besegld aff the gode men her udi landhet, som udi Siælandh er tillatt oc ther beseld, tha lod iegh myn Herre Bispenn oc ethers Nades Radh aff landhet her nu forsamlet udi Othens heme- lighe høre myt swar ther uppa, scriffuit po een liden scriffu po thet myne ord skulle icke forwendes, ludende ord fra ord, som her efter screffuet stor: Hwad iek kan tale, scriffue eller beseigle, ther myn nadighe Herre kan kome til gaffn oc bistand, thet gjør iek gerne som en tro thiener bør at gjøre sin kiære Herre, mik sielff uforsømd therudi, forthii thet Gudh forbiuthe, thet mattæ mik skee aff een liden forsømelse, thet iegh worde armere en een fattighe man; forthii hwo mere er skildighe, en han formaa at betale, han er swo; forthii hwore umyndighe børns godtz ladess, thet bør ræthe weriæ at gjøre regenskap uppa, nar børns wener oc frænder thet erkende worde; oc kan alt myt godtz, som iegh nu haffuer, icke tilræcke at wetherlegghe Hr. Philippi børn for theres fædernæ, om no ghen forsømsse kunne mik met ræthe til- legges; tha wore iek, som forescreffuet stor, armere end een fat- tige man; forthie, kiere Herrer, beddes iegh ethers gode radh alle samen, huad iek maa tale oc gjøre myn nadighe Herre til wilghe, mik ther udi uforsømd, som fore screffuet stor, thet for- thiener iegh gerne met ether alle oc hwer serdelis — oc wed udi sanninghen, at the mik thette tilstaa. Kiære nadighe Herre, hobes mick ethers Nade wil icke taghe swodan alvorlighe swar til uwilghe, udhen ethers Nade wil wide myn forderffue, som fore screffuit stor, som mik hobes ethers Nade icke wil. Thii met myt witzskab haffuer iegh thet aldri gh forthient oc aldri gh wil forthiene. Haffde wor danske lo gh icke trængd mik ther til, at iegh io skulle wære the børns weriæ, thet kenne Gudh iek haffde thet heldre haffd fordragh, forthii iek haffuer aldri gh hafft ther aff udhen stor umagh oc skade; oc bether iegh ethers Nade ey taghe til uwilghe thet jek swo alvorlighe scriffuer, ther nødes iek til for stor forderffue- lighe skade, iek mattæ ther aff fanghe, som ethers Nade sielff wel ythermere mercke kan, om ethers Nade wil thet ræthelighe oc kierlighe forstande. Gudh almechtigste befaller iegh ethers Nade oc alt thet ethers Nade wel vil. Scriptum Ottonie profesto sancti Johannis. ante portam latinam etc. lxxviii. Eggerdt fritte miles.

Egenhændig Konzept paa Papir. R. A. Personalh. Saml. Frille. (Samme Erklæring findes paa Tysk og Latin.)

Hr. Eggert Frille til Raadet om Striden om Tranekjær.

Erwerdigesthæ oc erwerdighe met Christo fædre oc Herrer, Hr. Tue met gutz nade Erckebishop i Lundh, Biscoper, Riddere oc Riddermentzmen, høyborn første koningh Christians oc Danmarks Righens radh alle oc hwer serdelis helser iegh Eggert Frille Ridder æwinnelighe met wor Herre. Kiære Herrer oc synderlige gode wener, iegh screff ether eet breff til Kalundeborgh, siist mode ther war Symonis et Jude met flere ord oc blant andre ord bedendes ether ydmigelighe, ati wilde sisle til myn Herres nade, at hans nade wilde giffue mik myt ighen oc fuld felighe leyde, ther iegh wore fulkomelighe met forward, oc bad ether ydmelig giffue mik alvorlighe swar ther uppa uden alle omslag, oc at iegh myt gotz mattæ ighen faa. Ther sich iegh inthet swar uppa, men myn Herres leyde breff sich iegh met ethers breff ther hoss screffuen; hvor the breffue lyde fortенcker ether wel. Er iegh ther fuldelighe met forward, thet wide i wel. Jegh haffde togh rett mik effter at søghe then daghe oc mode til Kiøbenhaffn effter the breffues lydelsse. Sithen the breffue worte mik sende, tha haffuer ieg spored udi sanninghen, at alt myt rørende gotz, som kunne spores, er alt samen burdtaghet og hvor sithen er faret met myt urørende gotz, thet fanghe i met gutz hielp wel at wide, om gudh wil iegh leffuer. Then fare, mik er skeet, sithen iegh sich the leyde breff, thet holder mik til baghe, so iegh tørff icke søghe fornefnde dagh oc mode til Kiøbenhaffn, forthii iegh frichter, the same, ther radde hans nade sithen at taghe myt gotz, the same wil wel rade at taghe myt liiff met, om the finghe macht offuer mik, po thet at hwer udi syt stett, som myt haffuer nott oc en nyder, haffuer fanghet oc en nu haffuer, mue thet beholde uden giensielssse, om iegh wore aff weyen, swo at inghen kierde ther effter, oc tha haffde the ylde radh for mik, først taghe myt gotz oc sithen taghe myt liiff. Men skal ther nu settes en annen rett oc aff andre offuer mik, tha fruchter iegh wisselighe, thet giøres icke po myt bestæ, forthii iegh haffuer weret for then høygistæ rett i Danmark er, then tiid myn Herres nade talde mik sielff obenbare til po radehuset i Kiøbenhaffn for alt hans nades erlighe menighe radh, andelighe oc werdelighe, faa eller enghen tedhen, oc war iegh offuerbodighe at pleye rett, thet gielde liiff, gotz eller ære. Førre iegh kom stedhen, tha wed iegh for sanninghen, at iegh war for then høygstæ rett i Danmark kan wære, oc wed iegh enghen høygere eller strenghere ret i Danmark fore at kome en then war. Men pa thet at alle retwisse dannemen oc gode menniske mue wide oc kenne, at iegh wil hwer man pleye ære oc rett:

Jegh skylder mik her til stede at kome for Herrer oc Førstæ, Bisper, Prælater, Riddere oc swene oc . . . , swo som er for H. Gert, myn Herres nades broder, bispen aff Lubeck oc bispen aff Sleswigh som hans nades sworne rad ære, Riddere oc swene udi land to Holsten, som oc hans nades sworn rad ære, oc for borgmester oc radh her i Lubeck, her nyde oc ungielde alt thet retthen giffuer uden alle nade, thet gielde liiff, gotz eller ære. Thet iegh skyuder mik hiid, skeer forthii her er then strengest rett, iegh noghen stet wed; rætthen finness icke her myld eller nadelighe them, ther skildighe eller brødelighe finness; men ald enisthe forthii at hwer uskildighe oc ubrødelighe, som her komer for ræthe, ære alle felighe for wold oc urett. Met gutz hielp iegh frøchter inthet for, at noghen retwiss man skal haffue macht at sie mik liiff, gotz eller ære aff. Thet finness udi wore danske logh, hwor for oc udi hwilkæ made en dansk man maa forbryde siit erffue gotz, ther finness iegh met gutz hielp icke udi blant; iegh haffuer aldrigh ferd roff eller brand po righet eller noghen the gerninghe giord, ther mik bør at mysthe myt erffue gotz for. Worthe iegh en so til sinne, som iegh met gutz hielp aldrigh achter at worde, at iegh aldrigh wilde til Danmark, tha wed iegh effter wor danske logh, hwad mik bør for lydelsse at sende koninghen hwert aar udi hans fadbure oc ther for met ræthe nyde alt myt ærffue godtz, som iegh udi Danmark haffuer. Thi beder iegh ether kiære Herrer alle samen oc hwer serdelis, ati wele undervise hans nade, at hans nade wel lade myt (I o: mig) fanghe myt ighen. Skader sithen noghen po myn liiff eller ære, tha wil iegh her kome for ræthe, nyde oc ungielde alt thet retthen giffuer uden ald nade, som for-screffuet stor. Kiære Herrer oc wener, ethers erlighet alle samen oc hwer serdelis wide fuld wel, om i wele, hwar for mik skeer thenne store wold oc urætt, thet er forthii iegh er formynner til H. Iwer Axelssøns broder børn, oc ther trengde mik wor danske logh til. Sithen loghen haffde mik ther til trengd, oc myn Herres nade war begerendis at haffue theres fra mik slott oc land, som the i pant haffde, oc bød mik enghen rede penninghe oc enghen rede betalinghe, iegh ther formanet, oc esket hans nade aff mik slotzloffue i Tranekier, then iegh aldrigh anamede aff hans nade. Ther saffde [ieghe] ney til, en togh hans nade thet sithen wolde-lighe togh; haffde [iech] thet giord, tha haffde thet standit myn ære til straffe, forthi iegh [mente] oc en nu mener, at iegh haffde tha warit eet slotzloffue troløss oc ther offuer waret plichtighe at wederlegghe fornefnde børn all then skade, the for myn for-sømsse fanghet haffde, oc ther kunde alt myt gotz icke til række. Item sies mik her, at ther skulle være uskelighe breffue funnen,

som iegh skulle haffue fra mik screffuet, oc iegh haffuer førre screffuit ethers erlighet til, at fra then forstæ tiid iegh saffde hans nade myn tro thienisthe oc so til then dagh, iegh wort wolde-
 lighe dreffuen aff Danmark, tha frichter iech inthet for, at noghen i werdhen skal finne breffue, budh eller scriffter, ther iegh noghet sinne haffuer waret myn Herres nade imod met, andrelunde en som en tro danneman oc tro thiener burde at ware sin ræthe herre og konghe. Hwad breffue iegh haffuer fra mik screffuet, sithen iegh hiid kom til ether oc flere myne wener, kungjord them, hwad mik er skeet, them wil iegh alle samen skelighe oc ræthe-
 lighe forsvare, som en danneman bør them at forsware met lighe oc met ære. Gudh befaler iegh ether alle oc hwer serdelis, biu-
 dendis offuer mik udi alle tilburdelighe tingh. Scriptum Lubech feria 2 proxima post dominicam palmarum meo sub sigillo inferius impresso anno etc. lxi.

Gjenpart paa Papir med Hr. E. Frilles Segl under.

Mrk. paa Bagsiden: Copia literæ ad consiliarios regni Daciae, Haffniis in dieta Philippi et Jacobi congregatos. R. A. Personalh. Saml. Frille.

12.

20. Juni 1476.

Helletoftegaard skødes til Tranekjær Kirke.

Alle men, thette breff see eller høre læse, helse vy Verner Hansen Nørhærizt foget pa Langeland, Hans Jenssøn aff Krogager, Anders Claussøn aff Emberbøle, Oloff Jenssøn aff Swalebøle, Niels Grubbe af Fæbech, Thomes Tube och Per Læbo aff Symendbøle ewinneligh met gudh. Kongiøre wy alle men nerværen-
 des och kommendes met thette wort opne breff, ath aar effther guds byrd mcdlxx sexto then torsdagh næsth fore Sancti Hans dagh mytzsommer, tha wort skecket for oss och flere acthe dannemen pa nørhærizt thing udi Langelandh beskedhen man Anders Fynboo aff Kotzsebøle, hwilken ther beddes, fik och fremledde eth fulth tings vitne met otte acthe dannemen, som ere Michil Jensen aff Gundesgordh, Nis Jensøn aff Fæbec, Hans Suder aff Swalebøle, Hans Fyndzssøn aff Leybøle, Michill Bonde ibidem, Jæpp Ayessøn ibidem, Anders Claussøn och Mates Hanssøn i Stengorde, hwilcke viii dannemen uthginge och beradde them och igen indkomme och sandrecteligh vitnet pa theres gode troo och rette sanninge, ath the hørde och swaa, thet fornefnde Anders Fyønboo stodh pa fornefnde tingh indhen fyre stocke pa wor Frues wegne udi Tranckers kyrke och spurde sigh fore met then menige almue, om nogen man widerlicth war i saa made, ath hwat heldher Thomes Boodh, hwes siel gudh nadhe, skyøththæ Helliетoffthe gordh och Helliетoffthæ fangh til wor Frue udi Tranckers kyrke eller til sogne

prest i same stedh. Tha upstode først gode Riddermens men och sidhen acthe bønder och menige almue, som fornefnde tingh haffde søgt og sagde saa, ath thennem sanneligh widerlicth war, thet fornefnde Thomes Boodh war pa fornefnde tingh och bødth guld, sølff och penninge for thet fornefnde gotz, helst forthi ath wor frue i Tranckers Kyrke haffde thet gotz udi pant for fyre hundredæ march, och the fornefnde penninge haffde fornefnde Thomes Boodh indhen fyre stocke och wille hafwe indløset thet fornefnde gotz met. Tha kom Hr. Eggert Frylle och Hr. Philippus Axelssøn och taledede emellom wor Frue och fornefnde Thomes Boodh en woldgiffit udi saa madhe, thet fornefnde Thomes Boodh skulle troo syne wenner pa syn side och wor Frues kyrke werier, som war Biørn Pederssøn och Las Nielssøn skulle troo theres wenner pa wor Frues wegne. Voldgiffesmen sammen komme pa Tranckers kyrkegordh och gjorde en kyreligh och godh endracth emellom wor Frue och Tomes Boodh, saa at fornefnde Thomes Boodh skulle beholde the fornefnde fyrehundredæ march hoos sigh, och wor Frues kyrkewerier pa wor Frues wegne skulle fornøge och giffue hanem hundredæ march ther til. Tha wille Thomes Boodh ey en tha lade sigh nøge. Tha radde kyrkewerier met sognemen och gaff fornefnde Thomes Boodh en rødsnymleth hesth til en forbedring met sodant skell, thet fornefnde Thomes Boodh skulle komme til fornefnde tingh och skøde them pa wor Frues wegne fornefnde gods. Tha sade Thomes Boodh Jaa, thet han wille thet gerne giøre met alle gode etc. Item then neste tingh ther effther tha stodh Thomes Boodh indhen fyre stocke och athsporde fogdhen, hwem han skulle skøde fornefnde gods; tha upstodh Fogdhen och radde met Hr. Philippus Axelssøn och flere gode men och sade saa for rethæ, ath Thomes Boodh skulle skøde wor Frue thet fornefnde gods och enghen andre, helst forthii ath han haffde upboret wor Frues gotz och penninge ther fore fornefnde godz. Tha upstod Thomas Boodh med tree och torff, skøtte, afhende och uplod Tranckers kyrke werie fornefnde gotz pa wor Frues wegne met alle sine rette tilliggelsse som ager, ængh, skoff, marc, wot och tyurt, inthet undhentaget. Item tilbant fornefnde Thomes Boodh sigh och sine sanne arwinge frii ath hemle [og] tilstande wor Frue i Tranckers kyrke fornefnde gods til ewinneligh fra hwer mantz tiltal eller gensielsse udi nogen made. In cujus testimonium sigilla nostra præsentibus sunt appensa. Datum et actum anno die et loco supranominatis in testimonium premissorum.

Orig. p. Perg. med 3 Seglremme i R. A. Topogr. Saml. (Sml. Landstingsvidnet 29/1 1477 om samme Sag, trykt i Matzen: Den danske Panterets Hist. 490).

13. 25. September 1477.

Vidne af Tranekjær Port om Matis Mikkelsens onde Omgængelse.

Alle men, thette breff see eller høre læse, helse vij Mates Joonssøn aff Skowsgardh, landzdomere udi Langelandh, Her Michil Michilssøn Capellan pa Trancker och Nielss Grubbe aff Fæbech, wepnere, ewinneligh met Gudh. Kongiøre wii alle men, nerverendes och kommendes, met thette worth opne breff, ath aar effther Gudtz byrdh mcdlxx septimo then torsdagh nesth fore sancti Michaelis dagh archangeli, tha nerverendes hoss ware wii i Trancker borghæ porth hørde, thet welburdigh man Bent Bille i Søholm athspurde Mates Michilssøn aff Frelleswich, for hwat sagh han haffde kyærth hans thienere Jesper Norby for wor nadighæ Herre och for hans nades søn wor nadighæ unghæ Herre, och hwat thet owerwoldh skulle ware, forneffnde Jesper Norby skulle haffwæ giort forneffnde Mates Michilssøn. Tha swarede forneffnde Mates Michilssøn saa, at Jesper Norby haffde udwysæt hanum aff syn gardh til tinghæ thwoo tingh fore mytzsomer och eth tingh effther. Tha swarede forneffnde Bent Bille saa ther til: Mates Michilssøn, haffuer thu nogher andre skyllingher til hanum, tha skall han pleghæ tigh reth, før han gongher her udh aff porthen. Tha wisthæ forneffnde Mates Michilssøn enghen andre skyllinger til forneffnde Jesper Norby udi noger made, en som forescreffwet stander. Item war ther same tiidh i forneffnde port wor nadige herres thienere saa manghæ som bigger och boor udi forneffnde Frelleswich, som war Hans Andersson, Hans Perssøn, Nis Hanssøn, Anders Møgh, Per Perssøn, Henrik Kaltz, Oloff Walterssøn oc Jepp Bossøn, och kerdæ pa forneffnde Mates Michilssøn, som the tilfornæ haffde kert for wor nadigæ unghæ Herre och for alle the Embetzmene, som Trancker haffuer haft af wor nadighæ Herre aarligh aars til thenne dagh, sidhen her forneffnde Mates Michilssøn kom i Frelleswich ath boor, for undh omgingelssæ i saa madhæ, ath han hwert aar byedher theres agher och æng upp uloffligh met sith qwegh, och for hans undæ heynæ skyldh, och huggher theres skow upp om nather tiidh i mørk och mooll och seller borth til andre by, och manghæ andhre skyllingher, hwilke som langt ath scriffwæ war. Och haffuer han udi fyre samfelde aar waret udwysæth aff syn boligh for ulywdelssæ och und omgingelssæ, som han haffuer met syn naboo, oc hwert aar bøth sith faldzmaall och jæth bedringh och ey holthet udi noger made. Item swarede Bent Bille forneffnde Mates Michilssøn saa ydermere, ath han wille met thet snarestæ fare til wor nadighæ Herre och underwysæ hans nadæ for hwat sagh forneffnde Mates Michilssøn war udwysæth aff syn gardh, och ware thet sidhen wor nadigæ Herres wilæ, ath for-

neffnde Mates Michilssøn skulle bliffwæ wed forneffnde gardh, tha wille Bent Bille thet gerne tillade oc giøre forneffnde Matis Michilssøn ther enghen hynder panne. Item badh forneffnde Bent Bille then man, som haffde stedh gardhen aff hanum pa wor nadigæ Herris wegnæ, thet han skulle undhæ forneffnde Mates Michilssøn rum och magh met sigh i gardhen, saa lenghæ saghen haffde wareth for wor nadighæ Herre. In cuius testimonium sigilla nostra presentibus inferius sunt impressa, datum anno die et loco supra dictis.

Bent Billes Ark. Orig. paa Papir med de tre Segl i grønt Vox i R. A.

14.

17. Juni 1478.

Landstingsvidnæ om Voldtægt og om en slig Sags Paakjendelse.

Alle men, thette breff see eller høre læse, helsse wij Mates Joonssøn, landsdomere udi Langelandh, Anders Claussøn, Oloff Jenssøn i Swalebøle, Hans Jul Leybøle, Nis Grubbæ i Fæbechgardh, ewinneligh met Gudh. Kongiøre wy alle men nerverendes och kommendes met thette wort opne breff, ath aar effther Guds byrdh medlxxxviii^o pa sancti Botulphi dagh, tha war skycket for oss och for flere dannemen pa Landsfare landstingh welburdugh man Beynt Bille, hwilkæ ther beddes, fick ock fremledde et fult och alt standendes tinghs vitne met tolff trofaste dannemen, som ere Michil Jenssøn i Gundesgard, Mates i Bremholm, Per Butzsæ i Fogelsbøel, Jepp Bossøn, Anders Hwidzsson i Trøggeløff, Anders Salmanssøn i Foeslet, Per Lamb i Simendbøle, Hans Bondessøn i Stengardh, Anders Hofftangh, Per Læbo i Simendbøle, Mates Laurissøn och Hans Ayessøn i Liungelssæ, hwilkæ xii dannemen alle samdirectelighæ witnet pa theres gode troo och sanninghæ, ath Jesper Norby athspurde Jes Michilssøn, om han wille pleyæ Ingwor aff Hennigtwed reth for the skyllingher, han skyllede hanum for thet wold, han giorde pa then fatigæ quinnæ, han togh aff hans gardh och laa met henne emodh hennes wiliæ och en thag haffde bort under sith twangh. Och thet haffde quinnen beddet forneffnde Ingwor kære pa syn eghen wegnæ, thi hun mathæ ey kommæ i sith eghet frelssæ. Och for thet han giorde hanum wold och sloo hans dorre upp och ey mathæ nyde fred i sith eghet huss hwerken for Guds skyldh eller for wor nadige herres skyld. Tha sagde forneffnde Jes Michilssøn: Ickæ er jek here kommet, for thet jek wil ware udi retthæ met tigh eller stande tigh til retthæ for the skyllingher; men haffuer jek slaget tigh en træ nafflæ i sønder, tha wil jek giffwæ tigh twoo stycker stool ath bødet met igen. Och witnet forneffnde men, ath thet haffuer warit æreldæ sedh her pa landeth, ath sanne men skulle tyw indhen sætte ughæ dagh, effther

gerninghen er giort, ther the til kreffwes ath tyw om. Och witnet forscreffne men, at forneffnde Ingwor kerdæ pa forneffnde Jes Michilssøn tha same dagh til lands tingh, som han togh pa hanum alle the forscreffne skyllinger, som her forscreffwet star, bode pa syn eghen wegnæ och pa quinnens wegne. Item war forneffnde Jes Michilssøn offthæ athspurd, om han wille pleye reth for forneffnde skyllingher, tha sagde han alle tiid ney. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus inferius sunt impressa. Datum et actum anno, die et loco supradictis.

Udskrift: Thinx uidhne, at Jes Michilssøn uille ey pleye reth paa lants-ting teen daug, han uar pogreben, oc æn tha haffde quinnen met uælle inthen sin thwangh, oc at sannemen skulle ty innen siætthe ughe dag.

Orig. paa Papir med 4 Segl i R. A. Bent Billes Ark.

15.

27. Febr. 1479.

Rønningsbrev over 17 Bønder for ulovlig Skovhugst m. m.

Wii Christiern, met Gudz nadhe Danmarks, Swerigis, Norgis, Vendes oc Gotes konningh, hertugh i Slesuigh oc i Holsten, Stormaren oc Ditmersken hertugh, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, helse ether, som bygge oc boo i Langeland kerligen met Gud oc wor nathe. Thet skulle i withe, ath for oss pa wort retthertingh wor skicked welburdegh man Beind Bille, met iiii wore lagdages breff offuer Per Bossøn i Heslebiegh, Mattes Hennickes-son i Magelby, Niels Jepssøn ibidem, Hans Swan, Per Matssøn, Claus Jepssøn ibidem, Niels Jepssøn, Las Grim, Mattes Hennickessøn, Oluff Swan, Las Jepssøn, Anders Pay, Niels Munk, Per Magens-son, Truels Ræff, Per Lauessøn oc Iwer Skrædere ut at legge hanum, hues the hanum aff rætte [ere] plechtuge for skowhugh oc ollengeld oc urrette lagher etc., huilke wore breff the haffue sidhet offuerhørege oc ther fore ey reth gøre wille. Thii biuthe wii en nu forscreffne men under theres faldzmall, ath the innen sex uger effther thette wort breff er læst, utlegge oc reth gøre forscreffne Beind Bille, hues the ere hanum aff rette plechtuge effter wore lagdages breffues liidelsse eller oc ryme met andre fredløse men effther thii som logen oc hantfestningen utwise. Datum Haffnie anno Domini lxx nono sabbato proximo post festnm sancti Mathie apostoli nostro ad causas sub sigillo. Teste Efrardo Grubbe iusticiario nostro dilecto.

Udskr. Langlandiam inhabitantibus. Rympningsbrev. Benedicto Bille. Tercio. Orig. paa Papir med Kongens Justitssegl i R. A. B. Billes Ark.

16.

21. April 1479.

Landstingsvidne om Optingning for Vold.

Alle men, thette breff see ellcr høre læsse, helsse wii Mates Jonssøn landzdomere indhen langelandh, Jehan Winsterman, høwits-

man pa Trancker, Hans Jenssøn i Krogager, Jepp Olofssøn foget pa Ørkell, Her Clemet biscopens officialis pa Langelandh, Olof Jessøn i Swalebøle, Hans Jul i Leybøle ewinneligh met gudh. Kongiøre wii alle men nerverendes och kommendes met thette wort opne breff, ath aar effther gudz byrdh mcdlxxix^o then othensdagh næsth fore Sancti Georgii dagh tha war skycket for oss och for menige almue paa Langelandsfar landztingh welburdughæ man Beynt Bille aff Søholm, hwilke som beddis, fick och fremledde eth fult och alt standendis tings vitne met tolff acthæ danne men, som ere Hans Hwitzsøn i Leggebøle, Hans Kortssøn i Lyckisholm, Villiom Nielssøn i Helssnødet, Mates Bonde, Villiom Esbernssøn i Torpe, Nis Uredh ibidem, Hans Biørnssøn i Lyængelssæ, Michil Jenssøn, Gundesgardh, Hans Ayessøn i Liungelssæ, Hans Bondesøn i Stengardh, Esbern Jenssøn i Linesse och Thomes Jude, foget i Foreweyle, hwilke xii danne men samdirectelighæ vitnet pa theris gode troo och sanninge, ath them fulwiderlicth er, at Jes Michilssøn och Marquardh Matessøn ware pa Sønder hærets tingh och forbade sagwolderen, som them skyllede for woldh och herwerkæ, och bødhe the them theris falsmaall thet, som the ware forenth om. Och tackede the Beynt Bille och lode quit, ledughæ och løøss alle Beynt Billes swenne, som ware i flok och i fylge met sagwolderen, then tiidh the ware pa grebne och førde til Trancker och ware ther indsæth aff theris sagwolder. Och lode quit, ledugh och løøss alle the, som then sagh ware anrørende, ath the ware fredløss sornæ for woldtekt och til herwerkæ sornæ. Ath saa war witnet for oss, som forescreffwet star, trøckæ wii ware incigle nethen for thette breff. Datum anno, die et loco supra dictis.

Udskr. Things vidne, huar Jes Michilssøn oc Markardh Matthsson lodhe tørris saguallere quitthe ledhige och lesse. — Orig. paa Papir med 6 Segl i R. A. B. Billes Ark.

17.

1. Maj 1500—1501.

Tranckjær Lens Sagefaldsregnskab.

Thette ær thet sagefald, som ær falled tiill Trancker, siden Jeg Tomes Nielssen anammede slotzlogenn anno domino md^o fraa sancte Valburgis dag etc.

Bøstroppe Sogenn.

Mattis Boessen vi rinske gillen for sin boeslod.

Item Hanss Graa ii øxne saa gode som vi march eth støcke mælbusk for en gardfred.

Item Jep Tolffberg i rinsk gillen, for han sloo kronene tienner.

Tolebøll Sogenn.

Item Jep Keldssen vi march, for hanum brøst hemell tiill I oxen, han kende sig ved.

Item Jesper Claussen iii march, for han sloo kronenn tienner.

Lywngelss Sogenn.

Niels Krog viii march for en log, han tingde fore.

Item Anders Bunde iiii marc for en Stockeneffnd.

Ffuglsbøll Sogenn.

Item Søffrinn Krog ii øxne for en kniff, han hiitte och lyste icke upp.

Ffotzslette Sogenn.

Item Mattis Lalii iiij øxnæ for en sæll, han dolde, som hørte Michel Kortssen tiill.

Item Jes Salmenssen iiij marc for en stocke neffnd.

Item Mogens Salmenssen I oxen for en stocke neffnd.

Trøgeløff Sogenn.

Item Nielss Pederksen ½ tunne honyn for en stocke neffnd.

Item Per Matssen I rinsk gillen for samme sag.

Item Oluff Hanssen I rinsk gillen for samme sag.

Item Per Matssen eth støcke leisk for ii giess, han lod seg scriffue for og ickæ ytte them.

Item Oluff Hanssen ii marc for en neffnd.

Item Hans Jenssen I rinsk gillen for samme sag.

Magelby Sogenn.

Item Per Hanssen iij rinske gillen for eth woldh.

Item Matis Kelssen I pund salt for en neffnd.

Item Oluff Nielssen ibidem I rinsk gillen for samme sag.

Item Niels Tralssen I marc for lawer.

Item Mattis Brun V rinske gillen for thet hør, han tog fraa kronens tienner.

Item Hans Knutsen ibidem I marc for en neffnd.

Item Niels Brun ibidem xviii β for en neffnd.

Item Jep Jude iiii marc for wold, han gorde.

Item Hans Boessen ibidem I Oxen for en neffnd.

Item Mattis Kalssen iiii marc for en neffnd.

Item Anders Jonssen I marc for blowide.

Homblett Sogenn.

Item Anders Lalij I marc, for han sloess.

Item Per Olufssen eth støcke hagenst for siitt fredkøb.

Item Lauris Hanssen i Kedeby lxx march for Anne Oluffs qweg, han mertte.

Item Per Matssen i Hagenby eth støcke mælbusk for sandemandtz eedt.

Item Hans Prising ii marc for en neffnd.

Item Michel Nielssen I fierdell honiin for samme sag.

Item Mattis Mortenssen I rinsk gillen for samme sag.

Item Hans Olssen i Kedeby I rinsk gillen for samme sag.

Lyndesse Sogenn.

Item Lauris Jonssen I marc, for han sloo en pige.

Item Hanss Jenssen iiii marc for en neffnd.

Screueløff Sogenn.

Item Nielss Panch Ottesindetiwē march oc førtiwē marc i wore, som wor kober oc then oc klede.

Item Hanss Dansser I pund salt for byffred.

Item Morthen Jenssen eth stöcke mælbusk for eth aarod, han gjorde i Hennitued.

Rutkøbing.

Item Per Knap ii marc, for han sloess.

Item Nielss Hwid I oxē for wold.

Item Hans Skotte I rinsk gillen for samme sag.

Item Jens Gregerssen eth træmet homble for same sag.

Item Jes Anderssen eth stöcke leisk for en log, han tingde fore.

Item Søffrinn Henrichssen eth stöcke mælbusk, for han sloo myn frues bunde.

Item Niellss Jenssen ii øxne for eth wold.

Symerbøll Sogenn.

Item Jes Jude ii øxne for en log, han tingde fore.

Item ii marc for ii karlle, som ginge raæn ower.

Resting.

Item Anders Swer ii pund salt, for han sloo en karll.

Item lille Godefred I pund salt.

Tranekjær Lens Regnskab i R. A.

18.

9. Jan. 1519.

Væbner Chr. Madsens Sjølegave.

Jeg Cristern Matzen aff waben aff Lynness paa Langelandh gør witterligh for alle och kienness meg met thette myt obne breff, thet jeg met myn fry wiilie oc welberedh hoff, oc saa meest for myn siel salighedh oc mynæ kæræ hosfruerss oc alle mynæ foreldhers siele tiil ro oc lysæ, oc alle godhæ crisnæ siælless tiil hielp oc trøsth, haffer nu undth oc giiffueth, oc meth thette myt obne breff frelseligh uner oc giffuer, skødher oc affhendher tiil ewyndelig eyæ fraa meg oc mynæ sannæ arwyng hæ oc indtiil then helligandz kloster oc hospitall y Nacskow en myn gord oc grundh lyggendiis paa Langeland oc i Sporsberigh i Løngelssæ sogenn i nørræ herreth, som Lawris Børnssen nu paa boor oc giffuer tiil landgildh aarlig aartz xx skilling meth syt arbeydh, gesterij, bedhe oc tenysthæ, saa ath forskreffne kloster oc hospitall skall nydhæ,

brughe oc behollæ til ewyndeligh eyæ uighenkallendes aff meg eller aff mynæ sannæ arwynghe eller noger andræ effther thenne dag, tog met sodant skeel, ath priorij oc menigh conwentz brøder i forskreffne klosther, som nu er oc effther komendes worder, skulle ladhæ oc hollæ en messæ om ughen, then æne ughe en messe aff wor frue, then anden ughæ en messe aff sancte niclaffz til ewyghe tydh. Men her ud offwer beplichter jeg meg oc myne sannæ arwynghe ath ffry hiemmel oc fulkommeligh tiilstaa forskreffne klosther oc hospitall then forskreffne gord oc grund meth alle synæ retthæ til legilssæ, som er agher, engh, skow, mark, fiskæ wand, fegang, ryss, rudh, woth oc tiurth ynden fyre markeskell, inthet under tageth indtiil ewyndeligh eyæ. Item skedhe thet szaa, ath gud forbywdæ, ath forskreffne gord, grund eller noghen gortzens retthe til legilssæ vorthe forskreffne kloster eller hospitall aff wondnæ met lantz loghen, kyrkæ loghen eller nogher rethægang for myn hiemmels brøsth skyll, tha beplycther ieg meg oc myne sannæ arwinghe at wederleg forskreffne klosther oc hospitall saa goth gotz oc saa weel beleyligh inden sex ugher ther nesth effther komendes, ath holle forskreffne kloster oc hospitall aldelys udhen all skadæ y alle madhæ. Item giør ieg wyttherlig for alle men, nærværendes oc effter kommendes wordher, ath jeg Cristern Matzen haffuer meth myn fry williæ och welberodhoff undt oc giffuet, oc frelseliigh uner oc giffuer fraa meg oc mynæ sannæ arwinghæ oc indtiil forskreffnæ kloster oc hospitall alt myt bolle goytz rørendes oc urørendes, hwat thet helst er eller newness kan, paa thet at jeg oc mynæ kæræ høstruer oc allæ mynæ forældher skal væræ lottaghen aff alle thee godhe gerningher, som ther gøres i then helligandz ordhen, saa wydhe som kristen dommen ær, oc giør jegh prior oc forskreffnæ conwentz brødher fulkommeligh til myn sannæ arwynghæ effther myn død. Thiiil ydhermære forwaringh oc bedher staffesthelss at hoolæ fulth oc fasth, tha ladher jeg hynghæ myt indzeglæ met williæ oc widskaff nedhen for thette myth obne breff, til bedyndes erligh oc welburdigh man, som er her Lauriss Perssen, sogne presth i Lannæ, Matis Lawrissen i Olstropp, Jøren Graa i Scylwersthet, lants domær i Loland, och Hemmynghe Bran i Skowlenghe, ath thii hinghæ theres indzeglæ nedhen for thette myt obne breff. Giffuet i Naxskow aar effther gudz byrdh mdxix^e, søndagen infra ottauas epyphania domini.

Orig. paa Perg. i R. A. top. Saml. (Af de 5 Segl er kun det sidste tilbage.)

19.

17. Juni 1614.

Af Toldregnskab fra Landskrona Marked; Smaatold $\frac{1}{2}$ $\text{V} = \frac{1}{8}$ Daler pr. Hest.

Lauind:	Heste:	Lauind:	Heste:
Mads Nielsen i Fodslet	4	Lavrids Hansen i Fodslet	2
Mads Rasmussen i Hombler	2	Lavr. Mortensen ibid.	3
Peder Gudmandsen i Magleby	4	Lavr. Andersen i Snaremore	2
Hans Nielsen ibid.	7	Lavr. Ibsen i Sønderby	3
Lavrids Rasmussen ibid.	2	Lavr. Nielsen i Spøgberg	1
Mads Hansen ibid.	3	Oluf Pedersen i Hønnetved	10
Mads Mikkelsen ibid.	2	Mads Hansen ibid.	1
Jesper Jespersen ibid.	3	Anders Pedersen i Løngessø	2
Oluf Iversen ibid.	2	Lavrids Nielsen i Hagenby	2
Hans Madsen ibid.	2	Rasm. Villadsen i Kjedeby	2
Rasm. Pedersen i Trygeløff	2	Peder Rasmussen i Trøgeløff	10
Rasm. Mikkelsen i Hafbølle	5	Peder Jensen ibid.	4
Jep Christensen i Rødstedt	2	Hans Mikkelsen i Skehegebjerg	4
Hans Knudsen i Fodslet	3	Niels Jensen i Helsen	5
Jørg. Pedersen i Trøgeløff	2	Hans Villadsen i Svendstrup	2
Otto Andersen ibid.	4	Lavrids Jensen ibid.	8
Niels Rasmussen ibid.	3	Hans Christensen i Lawinds-	
Mogens Hansen ibid.	3	kjøbing	1
Mads Rasmussen i Hesle(berg)	5	Peder Christensen ibid.	8
Godfrid Nill i Homlett	3	Jens Knivsmid ibid.	10
Hans Jensen i Hønnetved	3	Hans Banke i Torpe	2
Peder Jørgensen i Leibølle	3	Hans Lavridsen ibid.	2
Søren Lavridsen i Kassebølle	2	Hans Mikkelsen i Leggebølle	2
Rasmus Andersen i Tressebølle	2	Rasmus Nielsen ibid.	3
Mads Mogensen ibid.	2	Jakob Nielsen i Løkkeby	3
Hans Rasmussen i Helsnet	2	Rasm. Rasmussen i Spottofte	2
Niels Jensen i Resting	2	Borkard Madsen i Perstrup	3
Oluf Andersen i Reegh	2	Lavr. Jørgensen i Emmerbølle	2
Jens Sørensen i Kullepille	2	Jørgen Jensen i Longelse	3
Niels Gotfredsen i Legebølle	4	Peder Tordsen i Reberg	4
Mads Mikkelsen ibid.	3	Hans Madsen ibid.	3

Summa 199 Heste.

Smaatold svaredes ialt af 353 Heste, den store (1 Rd.) af 54.

Toldregnsk. i R. A.

20.

1. Maj 1614—15.

Sagefalldt

(af Kronens Tjenere).

Aff Matz Hanssen i Reffberig, for att hannd haffde huggitt och stuffuett udi hans Schouffmaal uden minnde Øxsenn 1.

Lauritz Bunde i Korssebølle, for hannd sad offuerhørig med Houfarbeide Haffre 10 Skpr.

Hannes Weffuer i Frellisviig, for hannd thilsagde Peder Nielsen ibidem nogen ordt, som hand hannomb icke offuerbeuse kunde Dalier 3.

Poffuell Pederssen i Peregaard, for hannd haffde indtagit ett stortt støche Jordt ved øster Wenge i Eegeschouff, uden forlouff och Minnde, disliigeste haffde och huggid paa en aff Kongens Thienners, Jørgenn Pederssens gaardz grund i Strandbye nogitt Elleschouff och gierd same wenge medt, sameledis haffde och i same wenge indtagit nogenn Jordt fraa Empegaard, gaff Daller 10, Øxsenn 2.

Hanns Matzenn i Stoensze, for att hannd haffde besoffuidt Karen Hansdatter, som thiente Jens Thomessen ibidem, och er dette det 4^{de} Gang, hun haffuer laditt sig beligge, och der hand stoed Schriff for ett andett Quindfolch, gjorde for^{ne} Karen Hansdatter Barsell ved hannomb Daller 6.

Jep Erichssen i Boethoffte, for hannd thilliugett sig en wogen fraa Kiøbing och thill Slottidt Daller 3.

Jep Jøde i Febeck, som komb aff med den gaard, hannd haffde, formidelst hand thoeg en stud fraa Sorenn Møllers Dreng wed Slottidt, der hand dreff den hiemb, efftersom den war hannom thilwurderett fraa for^{ne} Jep Jøede for hans giell. Rug 10 Skpr.

Hanns Smed paa Risting, for 2 greene, hannd haffde huggitt och stiffued aff en bøeg, och for nogen Affpløininng. . Daller 3.

Lauritz Matzsen i Hennetued for att hannd haffde laant en thingboeg udi S. Frantz Rantzous thiid och same Boeg fordølett nogen thid henn, bleff derfoere forful, gaff Daler 30, Øxsenn 2.

Hendrich Christensen i Maglebye, Anders Hanssen och Anders Jenssen under biergidt, for Bardaug, de udi ware med Hans Nielssen Daller 3.

Hanns Hanszenn, thienendis Godtfred Jensen i Lindesse, for ett blaatt øie, hannd sloeg Peder Kallessen, thienendis Her Michell Daller 1½.

Mickell Joenssen i Maglebye, for att hand haffde besoffuitt Maren N : datter, dog hand haffde sinn egte høstrue. Daller 40, Øxsenn 2.

Mickell Ibsen ibidem for att hannd haffde besoffuitt Maren Lindenns Daller 1, ½ ortt.

Lauridzs Bunde i Illebølle, for att hannd haffde stiffuedt 5 smaa bøge greene aff hans schouff Haffre 2 Tdr.

Peder Matzsenn ibidem for 2 eegestaber, hannd haffuer huggitt i hans bunde schouff och nogenn greene Daller 4.

Claus Fergemand i Spoesbjerg, for att hand haffde besoffuitt Anne Buttens, dog hand haffde sinn egte høstrue.... Daller 30.

Hanns Mogensenn i Leggebølle, for nogen ord, hannd thilsagde Matz Kork ibidem, och hand hannomb same ord icke offuerbeuisse kunde Daller 6.

Claus Lauritzsenn i Fuelsbølle for nogenn Affpløining
Haffre 2 Tdr.

Henndrich Nielssen paa Ristinge afftinged for nogid guldt, hand schullé haffue fundett udi ett Steendys och hanndt [ikke] kunde sig lougverge, att hannd fanndt, viidere end som hannd frembviiste, endog dett icke kunde forfaris, att hannd haffde funden wiidere, gaff Øxsenn 1.

Nielss Jennssenn i Illebølle, for att hannd haffde laditt en aff de Bielcke Thienner beholde en four Jord och nogenn Schouff, hand haffde huggitt Øxsenn 2.

Hanns Matzsenn i Foedslette for att hand haffde fraaslagitt och afførrt aff Landzdommers Niels Gaasis Grund nogitt Græs, efftersom hand emoed hanomb haffde ophinggett.... Daller 6.

Jenns Schreder ibidem for nogen ord, hannd haffde sagt om en aff lantzdommers Thienner, som hand hanomb icke offuerbeuisse kunde, och derfoere haffde optinged emoed for^{ne} Lantzdommer Daller 10.

Søffrenn Christensen, som thientte Matzs Huidt i Stengarde, for hand haffde besoffuidt Giertrud Jørgensdatter ibid. Daller 1, $\frac{1}{2}$ ortt.

Hanns Pederssen thienendis Mortenn Rasmussen i Klausebølle, for hand haffde besoffuidt Maren Lauritzdatter ibidem
Daller 1, $\frac{1}{2}$ ortt.

Hanns Andersen i Maglebye udlagde, som hand var thildomptt att bøede emoed Michell Erboe ibidem, for ehnn ulouglige Grøfft, som hans øg bleff druckned udi Daller $\frac{1}{2}$, 1 ortt.

Annders Bager i Kierckebye afftinged, for hand haffde forsiddett dett Huss samestetz, som hand paaboede, uanseett hannd haffde faett Thømmer thill at bygge med, paa Kongens Schouffue, och dett haffde forkomidt..... Daller 10.

Michell Nielsen i Hombled, for hannd haffuer siddett offuerhørige met Houffarbeide Haffre 10 Skpr.

Summarum Sagefalldtt: Daler 165, $\frac{1}{2}$ Ortt.

Øxsenn 10.

Rug 10 Skpr.

Haffre 6 $\frac{1}{2}$ Tdr.

Forbrødt Rømnings Goedtzs:

Annammett ephther Michell Andersen paa Houff, som fengseligen var anholden her paa Slottedt, formedelst hand undvigtte

Kong. Mayestætes Thienniste, der hand var udschreffuenn for enn baatzmand, och same thid brøed hanns *May*: fengsell och rømppte bortt, och der epter bleff paagrebenn igienn, och bleff rettid her ved Slottid*), befantes epter hannomb som eptther følger:

1 Koe, worderitt for 24 γ
 1 Faar, 1 Lamb for 2 γ
 1 Fyrr Kiste for 4 γ .

Penndinge oppeboridtt for Vedtt:

Annamett aff en partt Bønderne her i Nørre Herrid, som skulle haffue agett huer otende ett Les Ved thill Rettersteditt, thill enn fannge, som velbyrdig Axsell Braede loed brende her ved Slottid, och de formiddelst lang vei icke kunde kome same ved affsted, huorfore dennomb bleff bevilgett att motte gifue 4 β for Lessitt eptther gamell Sedvahnne, beloff eptther Ridefougdens medfølgindes Registers formeldning Daller 5, 24 β .

Sagefalldt aff Stigtens goedtz (som tilkommer Kongen alene):

Hann Jacopssen i Bischoptthorp for att hannd hafde ubiligenn forhuggett hanns schouff uden hiemmell Daller 4.

Olluff Matzsen ibidem for nogen scheltzordtt, hannd haffde thilsagtt Niels Jensen i Kullepiill, som hanns ehre wedkomb, och hannd hannomb same ord icke kunde offuerbevisse

Daller 10, Øxsenn 2.

Hann Jensen, thienendis Anne Panckis i Rudkiøbing, for att hand haffde besoffuidt Ursle Jensdatter, som thienthe i Liøungelse Prestegaard Daller 1, $\frac{1}{2}$ ortt.

Morthenn Deigen i Fouidslette, for 3 smaa unge eeger, hannd haffde huggitt uforvist Øxsenn 1.

Summarum Sagefalddt: Daller 11, $\frac{1}{2}$ Ortt, Øxsenn 7.

Tranekjær Lens Regnskaber 1614—21 i R. A.

21.

7. Juli 1624.

Oppejsning for nogle Nævningsmænd paa Langeland.

C⁴ gjøre alle vitterligt, at eftersom disse Brevvisere Jens Lauritsøn, Matz Ibsøn, Hans Smed og Mads Christensøn paa deres egne og samtlige deres Medfølgers Vegne Nævningsmænd udi tvende Trolldkvidenævn paa vort Land Langeland, nu til denne nærværende Herredag for deres Nævningstoug, som de skal have svoret og gjort over Kirsten Peder Christophersøns og Luze Iffuer Madtsøns for Trolldomssag, ere fældte, saa efterdi at de nu

*) 29. Okt. fik Skarpretteren i Odense Mester Herman f. a. henrette ham med Sværd 6 Daler og til at feyge (polere) Sværdet op igjen $\frac{1}{2}$ Dal. og Fortæring paa sig, sin Hustru og dem, som førte ham fra og til Odense, 4 D. 1 Ort 15 $\frac{1}{2}$ β .

for samme deres Forseelse maa stille os tilfreds, haver de været denne vores naadigste Opreisning udi samme Sag begierendes. Da haver vi nu naadigst undt og givet, saa og med dette vort aabne Brev unde og give forskrevne Mænd og deres Medfølgere deres Mandhelg igien, saa de herefter som tilforn maa gjøre og staa udi Loug og Toug, søge Laug og Gildehus med gilde Mænd og gæve og ei være Mænd dis værre for denne Sag efter denne Dag udi nogen Maade. Thi forbyde vi etc. Hafn. 7. Julii Anno 1624.

Fynske Reg. i R. A.

22.

10. Januar 1628.

Almuen paa Langeland fik aabent Brev at maa seile paa hvad Steder dennem selv synes, forbødne Steder undertagen.

C⁴ gjøre alle vitterligt, at for os underdanigst have ladet andrage Bønder og menige Almue paa vort Land Langeland, hvorledes de meget skal være besværede af de Privilegier, vor Kiøbsted Rudkøbing naadigst er medforlent, baade at de selv ikke maa ved Seilads søge deres Næring, tilmed kan de ikke bekomme hos Borgerskabet i forskrevne Rudkiøbing, hvis de til deres Husholding behøve, og det de hos dennem bekomme, maa de fast ubilligen betale, da haver vi naadigst undt, bevilget og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde, bevilge og tillade, at forskrevne Almue selv mue fra andre Steder, hvor det dennem selv løster, de forbødne Steder undertagen, sig tilforhandle og hente, hvis Vare de behøver som Salt, Vin, Humle og andet, vare (o: hvor) de det bedst kan bekomme. Forbydendes alle og enhver ihvo de helst ere eller være kunde, som paa vore Vegne haver at byde og befale, forbemeldte Almue paa forbemeldte Langeland herimod, eftersom forskrevet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forfang gjøre, under vor Hyldest og Naade, Actum Hafn. 10. Jan. Anno 1628.

Fynske Reg. i R. A.

23.

21. Januar 1629.

Eiler Gabrielsens Bestalling som Capitain over Landfolket paa Langeland.

Vi Christian den 4 etc. . . gjøre alle vitterligt, at vi haver antaget os elskelig Eiler Gabrielsen til Krengerup vor Mand og Tjener for en Capitain over Bønder Knectene, som er udskreven af Landfolket paa vort Land Langeland, hvilke udskrevne Landfolk han og hans Lytenant med allerstørste Flid og en Gang maanedlig, uden det kan være Bondens Sædetid, skal mønstre, exercere og afrette i Krigsbrug med deres Gevær ret at bruge, item at kunne holde Toug og Slagtordning, hver Pas sin Maade,

kiende Leed og Reed, og at kunne rette sig efter Trommen, og ikke med Drillen vænne dem til at løbe, mens alene søge deres Fjende udi deres Slagtordning, og det paa de Steder, som samme Compagnie beleyligst er at kan møde, dog foruden Hug, Slag eller Streghed, mens han med sine Underofficerer med god Besked og Lemfældighed med forskrevne udskrevne Folk omgaaes, som han vil ansvare og være bekjendt, og ellers hvor fornøden gjøres til Landsens Defension samme Folk at føre, al fjendtligt Indfald at forhindre, eftersom han det forsvare vil, og paa alle hans Margs og Mønstring altid at holde god Ordinantz og Disciplin, at ingen sig over ham og hans Officerer kan med rette have dennem at besvære; og haver vi hannem for samme hans Tjeneste at give maanedlig bevilget, saa længe han er i samme Tjeneste, tredive Rixdaler, hans Lytenant Ti Rixdaler, fire Sergeanter hver dennem maanedlig fem Rixdaler, og fire Corporaler hver fire Rixdaler maanedlig eller des Værd udi Korn og Vare, og en Fændrik og en Tromslar skal hannem forordnes udaf en de beqvemligste under hans Compagnie, hvilken hans Bestilling og Pension skal begyndes og angaae fra den 14. Julii A^o 1628 og siden maanedlig forfølges, beregnet to og tredive Dage udi Maaneden al den Stund og saa længe han bliver i samme Tjeneste. Givet paa vort Slot Kjøbenhavn den 21. Januarii A^o 1629.

Fynske Reg. i R. A.

24.

22. Nov. 1644.

Badskærregning for nogle af Flaadens Folk.

Fortegnelse paa huis af kgl. Mayestæts Folch, nemlig Soldater, Bysseskytter och Baadtzmend, som sist in Julio udi nærværende Aar 1644 ere her til Rudkiøbingh siuge och quescht ankommen fra hans May^s Orloghschibe for Christianpris, som Jeg underschreffne Daniel Hansen Badscher her sammestedt (nest Gudtz Hielp) med mine egne Medicamenter haffuer curerit och færdig giort och der paa udi allerbilligste Maader for kiends som efterfølger:

1. Suend Nielsen Corporal, hans Saar at læge, som var schioffueret och ilde forderffuiet, derfor..... 4 Rixdaler.
2. Peder Nielsen Gefreiter, som var ilde quescht paa Armen, at læge, derfor 5 Rldr.
3. Olluff Nielsen, som var ilde forderffuit aff Schørbug, at curere, derfor 4 Sletdr.
4. Jachob Laersen, som var ilde quescht tilmed forderffuet aff Schørbugh, och haffde store Hul i begge sine Been, at læge, derfor 10 Sldr.

5. Jens Pedersen, som var gandsche stor och hoffuen aff Schørbugh, at curere 12 Sldr.
6. Anders Hansen, som haffde den sorte Schørbug med Hull i begge sine Been, derfor at læge for 4 Rdr.
7. Niels Lolliche, som var schot i det ene Knæ och quescht i det andet Been, derfor at læge $\frac{1}{2}$ Sldr.
8. Niels Baadtzmand, som var quescht, derfor at curere 5 Rdr.
9. Noch en Bysseschøter var quest paa det ene Herdebeen, at læge 3 Rdr.
10. En ved Naffn Hans Rasmussen, som var gandsche forderffuit aff Schørbugh, at læge, derfer penge..... 4 Sldr.
11. Niels Søffrenssen haffde Vattersoet at curere, derfor 3 Rdr.
12. Anders Anderssen var fuld aff Skørbugh, at curere 2 Rdr.
13. Laers Laerssen var och fuld aff Schørbugh, att curere derfor 4 Sldr.
14. Henning Nielssen, som haffde store Huller i Fødderne, at læge 4 Rdr.
15. Palle Christenssen var gandsche forderffuet paa Ansigt och Legem aff Schørbugh, at curere 6 Sldr.
16. Peder Nielssen haffde en Gren aff Schørbugh at curere..... 1 Rdr.
17. Jens Laersen haffde i lige Maade Schørbugh att hielpe, derfor..... 1 Rdr.
18. Laers Soldat var schut bag ind ad Ryggen och for ud aff Brystet sampt igiennem den høyre Arm, item den venstre Arm igiennemhugget ved Ledet saa vell Herdebenet, och vor med Gunst at melde fuld med Madicher, for hannem samme Schade med Drich och Medicamenter at curere i ringeste 20 Rdr.

Beløber saa tilsammens for forschreffne Personer udi aller-ringeste at curere och læge: Penge Et Hundrede och thiffue och otte slette Daller.

Actum Rudkøbing den 30 Septembris Anno 1644.

Daniell Hanssen
Egen Handt.

Efter velb. str. Herr Christopher Urnis skrifttlige Befalningh haffuer iegh udi Alleryderste thingett med forskrefne Daniell Bartschier, om for^{ne} Bartschier Lønn, och hannomb fra for^{ne} Summa affkortedt 48 Slette Daller.

Bliffuer saa igienn, som hannomb strax er betaldt
Penge firesindtztiuffve Slette Daller.

Anno 1644 dend 22. Novembris haffuer jegh underschreffne Daniell Hannsønn Bartschier, annammidt aff erligh och velacht Mannd Dinnis Anderssønn, Kongl. Mayest: Riedefoeget udi Thranne-

kier Lhenn, firesinnndtziuffve Slete Daller, som schall werre min Betalningh for høybemeldte hanns Kongl: Ma: Folck at curere och læge, enddough iegh fattig Mand er ilde dermed holden, huorføre iegh hermed paa Kongl: Ma: Vegne vill hafve forskrefne Dinnis Anderssønn quiteriddt, thill Vitterlighed underschreffuet minn egegn Haannd.

Actum Rudkiøbingh ut supra

Daniell Hanssen
Egen Handt.

Bilag 32 til Tranekjær Lens Regnsk. 1644—45 i R. A.)

25.

1. Maj 1646—47.

Af Regnskabet for Helsingborg Smaatold af Heste (1 Mrk. pr. Stk.).

		1646.	Lauind.
7. Maj.	Peder Rasmussen af Kædeby.....		6 Heste.
13. Juni.	Lars Jensen af Kullepille.....	10	—
14. —	Søren Nielsen af Riste.....	11	—
	Hans Hansen af Humble.....	7	—
	Mads Hansen af Helsned og Mikkel Jensen af Kiedeby.....	26	—
17. —	Mikkel Friegaard og Poul Hansen af Lavinds- kjøbing.....	20	—

*) I samme Regnskab er 1644, 1. Okt. betalt Daniel Hansen, Badskær i Rudkb., 50 Sletd. for 5 Saarede af Flaaden her ved Landet at læge (en havde faaet Armen, en Benet bortsqudt, de andre kvæstede i Arme og Hænder).

Dertil brugtes følgende hos Jacob Sax i Rudkb. udtagne Medikamenter:

1 ℥. Terpentinnolie	D. 2 — 1	℥. β.
1 ℥. Spickolie	— 2 — 1	— " —
1 ℥. Enberollie	— 2 — 1	— " —
3 quentinn Barnstenollie	— " — 3	— " —
4 ℥. 6 Lod Bliewitt a 1 ℥	1 — " — 2	— " —
8 Lod Virock	— " — 1	— 4 —
Spangrønt	— " — " —	8 —
½ ℥. Fenum Grecum	— " — " —	6 —
2 ℥. Laurollic a 1 D.	— 2 — " —	— " —
2 ℥. Dralle	— 2 — " —	— " —
4 ℥. Terpentinn	— 1 — " —	— " —
Harpeus	— " — 1	— 8 —
Mastix	— " — 1	— 4 —
Eufforbium	— " — 1	— 4 —
Somma	15 — " — 4	—

Efter Velb. strenge Hr. Stadtholders skriftlige befalingh, er thinget med Jacob Sax om betalningen for forskrefne Species, och hanomb da udi allerdyreste afftinget 3 Slettedaler 4 β. Bliffver saa igien, som hannomb er betalldt, 12 Slette Daler.

1646.		Lauind.
17. Juni.	Hans Kjeldsen, Lavindskjøbing	5 Heste
	Rasmus Michelsen af Vendeby	7 —
8. August.	Lars Lolle af Kullepiell	10 —
	Christen Hansen af Spotofte	10 —
	Peder Madsen af Perstrup	7 —
	Søren Nielsen af Resting	26 —
	Mads Hansen af Brandsby	14 —
	Mogens Jensen af Lenesze	9 —
	Hans Jensen af Haball	10 —
	Hans Madsen af Heszlebjerg	7 —
9. —	Niels Hansen af Legebølle	26 —
	Søren Hansen af Fugszlett	30 —
	Clemet Hansen ibid.	23 —
	Jens Eriksen af Kiedeby	17 —
	Mikkel Jensen af Hauffbølle	30 —
24. Septbr.	Rasmus Persen af Kiedeby og Mogens Jensen af Lennesze	27 —
	Jørgen Rasmussen af Botofte	5 —
25. —	Christoffer Hansen af Spotofte	6 —
	Mikkel Clausen af Foulzby	8 —
26. —	Hans Rasmussen af Kiedeby	6 —
1647.		
20. Mts.	Hans Nielsen af Frellesued	8 —
24. —	Mads Jensen af Helszløff	11 —
	Søren Hansen af Fugslette	5 —
	Gotfred Rasmussen af Vindby	10 —
	Rasmus Mikkelsen af Hennetvæ	10 —
25. —	Mikkel Jensen af Hauffbølle	8 —
12. April.	Morten Elersen af Helsnet	6 —
	Hans Jensen af Humble	5 —

Summa... 426 Heste.

Toldregnsk. i R. A.

26.

1591—1651.

Oversigt over Langelænderes Opkjøb af Heste fra Landskrona og Helsingborg (sml. foran S. 157). Af de fire Kolonner angiver den første Aaret, den anden Tallet af Langelændere, den tredje Tallet paa de Heste, de købte, og den fjerde Tallet paa alle de til Indlandet solgte Heste, som dog kun kan opgives for Landskrona Marked.

I Landskrona	1591 købte	2 Langelændere	29 Heste af	273
—	1604	— 2	6	— 309
—	1606	— 23	85	— 244
—	1610	— 31	123	— 380

I Landskrona	1611	kjøbte	11	Langelændere	37	Heste af	213
—	1612	—	»	—	»	—	-
—	1613	—	55	—	220	—	- 849
—	1614	—	61	—	199	—	- 353
—	1615	—	45	—	226	—	- 430
—	1616	—	58	—	293	—	- 666
—	1617	—	c. 50	—	297	—	- 697
—	1618	—	23	—	172	—	- 356
—	1620	—	28	—	185	—	- 451
—	1621	—	19	—	128	—	- 346
—	1622	—	?	—	242	—	- 495
—	1623	—	48	—	302	—	- 609
—	1624	(Markedet flyttet).					
—	1625	—	30	—	198	—	- 453
—	1626	—	5	—	36	—	- 256
—	1627	—	11	+	58	+	- 238
I Helsingborg	—	—	15	—	87	—	
Landskrona	1628	—	»	—	»	—	- 13
—	1629	—	35	—	259	—	- 508
—	1630	—	52	—	416	—	- 913
Helsingborg	—	—	37	—	268	—	
Landskrona	1631	—	?	—	287	—	- 1100
Helsingborg	—	—	67	—	516	—	
Landskrona	1632	—	35	—	210	—	- 941
—	1633	—	11	—	61	—	- 522
—	1634	mangler Regnskab.					
—	1635	—	32	—	219	—	- 445
—	1636	—	8	—	49	—	- 123
—	1637	—	1	—	13	—	- 194
—	1638	—	20	—	161	—	- 740
—	1639	—	12	—	100	—	- 1005
—	1640	—	15	—	119	—	- 682
Helsingborg	—	—	29	—	321	—	
Landskrona	1641	—	7	—	63	—	- 297
Helsingborg	—	—	24	—	198	—	
Landskrona	1642	—	12	—	87	—	- 552
Helsingborg	—	—	35	—	315	—	
—	1643	—	25	—	180	—	
—	1645	—	1	—	12	—	
Landskrona	1646	—	12	—	88	—	- 519
Helsingborg	—	—	35	—	426	—	
Landskrona	1647	—	»	—	»	—	- 113
Helsingborg	—	—	26	—	251	—	

I Landskrona	1648	kjøbte	5	Langelændere	37	Heste af 195
Helsingborg	—	—	6	—	66	— (faa Heste).
Landskrona	1649*)	—	4	—	31	— af 184
Helsingborg	—	—	9	—	84	—
—	1650	—	20	—	150	— - 612
—	1651	—	12	—	139	—

Hermed ophører Indenrigstolden.

Uddrag af Toldregnskaberne i R. A.

27.

Sept. 1653.

Sannemænds Tougs Afsigt anlangende den døde Karl, som sig efter Afsigten aflivede udi S. Hans Kiølsens Hus (i Sept. 1653).

Eftersom jeg Underskrevne med andre mine Consorter Sandemændene ere opkrævet og forfulgt her til Bything at thye och sverge om den aflivede Person, som fantes i affgangen Hans Kiølsens Hus her i Byen, huis mig derom siunes och retteste kand thyckes saaledis, at efterdi icke bevises, at nogen sigtes eller vides nogen Sag for denne aflivede Persons Bane at være, meget mindre bevises, hand at have haft nogen Modstand eller Clammerie med nogen der i Huset, hvoraf ellers snart en Uløche kunde forarsages, de tvende, som samme Nat haver ligget i Seng og i Kammer hos hannem, haver med Haands Paalæggelse soren og Gud ombedit, der maatte skee Jertegn, om de vaare hans Baner eller Aarsag i hans Døed, det dog ikke er befunden eller bevist, hvorfor jeg for min Person icke vidste derom at thye og sverge rettere, end samme aflivede Person bør at ligge paa sin egen Verck, og hans eigen Gaffel och Kniff at være hans Bane, det beder jeg saa sandt Gud tilhjælpe, jeg icke rettere derom vist at thye och sverge.

Laurids Mortensen eigen hand och siden de andere en huer for sig det samme epter Recessen med opholdne Fingre gestandig vaar.

(4 Bomærker og Ebbe Pedersen egen Hand, Daniel Hansen Eg. Hand.)

Rudkb. Bytings Bog 1653 fol. 134.

28.

2. Maj 1654.

Kirkenævnings Afsigelse i en Stolestadestrid.

Eftersom vi underskrevne tolf Kirkenæffninger er opkræffued at thye och sverge om en Kirchefred, som Hans Envoldsen Jyde och Thorchel Bager her udi Rudkiøbings Kirche under Guds-tienesten haffve beganget, da eftersom for os med Tingsvinde be-

*) Hermed ophører Heste- og Øxentolden at opføres i Toldregnskabet for I..

vises, at forskrefne Hans Envoldsen och Therchel Hansen Bager udi Guds Hus haffver støttis och med huerandere slagen, saa Thørchel efter sin Staldbroders Begiering gich ud af Stolen (H. Envoldsen kom ind i Stolen og vilde sætte sig ovenfor Terkel Bager, men denne satte ham nedden for sig, saa sloges de, til en anden bad T. B. gaa ud), da vidste vi iche rettere derpaa at thye och sverge efter Tingsvindes Formelding, end forskr. Hans Envoldsen og forskr. Thørckell Bager bør at lide derfor efter Konning Christian den 3^{dies} Recess 23. Cap., som derom formelder, med mindre Øvrigheden dennem anderledis vil benaade. Dette forskrevne bekræfter vi med vores egne Hænder underskrevne. Actum Rudkiøbing dend 2. Maj 1654.

Ebbe Pedersen e. H., Daniel Hansen e. H., Hans Jacobsen e. H.,
Peder Jensen Ribe, Hans Pedersen, Niels Christophersen.

Rudkb. Bytings Bog 1654 fol. 175.

29.

8. Februar 1659.

Rigsadmiral Wrangels Rapport om Kampen ved Andemose.

Durchleuchtigster Grossmächtigster König
Allernädigster Herr.

Ewer Königl. May^t werden auss meinem Gestrigen Allerunterthänigst abgelassenen gnädigst vernommen haben, welcher massen umb die descente auff Langelandt vorzunehmen Ich gestern gegen Mittag mit denen destinirten Völckern von Nieburg zu Segel gegangen. Weil aber das Wetter still und sonderlich nicht gekuhlet, bin Ich gestern Nachmittag, etwa eine Stunde fur Abend alhier unter Froensbro angelanget, und nachdem des Piloten bericht nach, hieselbsten am besten anzukommen gewesen, habe Ich darauf die bey mir gehabte 200 Man Draguner unnd Mussquetierer debarqviren, und unter Commando des Obristen Leutenants Wulffen mit einigen böthen hinüber gehen lassen, welche auch, ob wohl der feind den strand und orth mit Reuterey und Fuess Völcker starck besetzt, dennoch also fort auf dem Lande, wiewoll mit verlust des Capitain Örtzen, 1 Reg^t Quartiermeister und etliche gemeine, so auf den böthen erschossen, posto gefasset, unnd des Feindes Völcker so am Strande bey einem hohen Ufer gestanden, weggetrieben, und hinter denselben sich gesetzt haben. Alss nun darauf der euserste fleiss angewendet worden, das man die Reyterey auch auss sehen, und damit unsere Fuess Völcker Secundiren möchte, So hat man doch, weiln der Strom so starck gegangen, das die Schuten worin die Reuter embarquirt einen zimblichen weg von dem orth, da die Fuess Völcker aussgestiegen

gewesen, hinunter getrieben worden, wegen der Tiefe des wassers und weiln der Feindt gahr starck am Strandt gestanden, eine wahre unmöglichkeit gewesen, bey finsterer Nacht die Reuterey ans Land zu bringen, wie wol man an dessen eusesten versuch keinen fleiss und muhe sparen lassen, wie dan die ersten 6 Pferde so man aussgesetzt alsofort umbgekommen und ersoffen sein; Weiln nun die von unsern Fuess Völckern gefaste posto bey des von des Feindes Fuess Völcker und Reuterey sehr starck und an beyden seiten attaqviret worden; Alss haben Sie bis Mitter Nacht umb 2 Uhr sothane posto mainteniret und endlich sich darauf mit Verlust in die 40 Gemeine und 3 Unter Officirer von fuess Völcker und dismundirten Reyterey, wieder herüber ziehen müssen. Inmassen hergegen an iener seite auch viel geblieben, und beschädiget sein, Der gequätzten von den Unserigen sein auch fast in die 60, worunter der Graff Josias von Waldeck, 1 Capitain, 1 Lieutenant und 3 Fenderichen; Und weiln der Strom so starck gehet, Alss sehe ich keine apparence die Reuter ans Landt zu bringen, es sey dan das erstlich so viel zu fuess hinüber gebracht werden, die den Strand wehren können, das man eine brügke machen und so die Pferde aussbringen kan; Anietzo thue Ich wieder noch einen versuch und habe die Schiffe ein wenig hinunter an einen solchen orth legen lassen, da das Landt gahr flack lieget. Da Ich aber sehen solte, das es gahr nicht angeleget wehre, werde Ich mich wieder zurucke begeben. Ich hette woll nicht geglaubet, das der Feindt so starck auf der Insull hetten liegen, und sich so tapfer als geschiehet wehren sollen, wir sein mit unsern Schiffen nun auf ein anderthalb Musqueten Schuss von Lande, respectiren aber das Canoniren im geringsten nicht; womit schliesslich Ewer Königl. May^{tt} Göttl: bewahrung zu allen Königl: hohen wolvergehen unterthänigst empfehlend, Alss

Ewer Königl. Mayt^s Aller untertägichster getrewster unndt pflichtschuldigster Diener

C. G. Wrangel.

Datum aufm Schiff Falcken
unter Langeland d. 8. Febr. 1659.

Allernädigste Konugh, rett nu är Maioren Barcka, i dett att han stoor uppå skeppet att wille lotta föhra ett Warpanckar utt, medh en musqvete kula, hwilcken effter bohten, som anckare uttbrachte, skutten wardt, uthi ögatt rögt, sedan han 2 gänger hade for leget uthi wattnet, om han medh liffwet derifron kommandes warder, kan man intet wetta; elliest berettar the aff fienden, som wåhre förledtne natt bekommet, att de medh 1000 bewehrede man (wahrunder 200 werffwade wohre,) ogh öffwer 200 ryttare på landet

stode; kan, aller nådigste Konugh, iag nu intet bringa rytterijet uthi landt, so er her intet wijdare tillgörandes, för en man medh force aff Foottfolck kan fatta rett en ferm foott deruppå, och sedan medh bequemligheet debarqvera rytteriet, iagh lerer nu begiffwa migh tilbackas ått Neuborgh, ogh ther förwentha min allernådigste konungtz wijdare ordre.

Karl X Gustafs Arkiv. R. A. i Stokholm.

30.

19. November 1659.

Rapport fra Oberst Chr. Urne til Schack.

Mon grand Seigneur.

Ewer Exell^s: ordre hab ich nachkommen, hab vor mir hier in Schwinburg gefunden meinen Trompeter, der mit Lebens gefahr sich hieher begeben müssen, diewel das Volck auff Langeland rebellieret und allen mutwillen treiben; auff dem Lande seindt 250 Reuter und 60 englisch Muschetierer; der Major uber das Fuszfolck hatte hieher zu mir geschicket 3 Bürger und 2 Unter-officierer, mich zu versichern, dasz er gutt dänisch ist, und hatt die Stadt Rudekiøbing woll besetzt und den Ritmeister Bruchtorp darin in arrest, und 50 Reuter, die sich gut erkläret haben, zu deren auch ein Leutenant auch hier gekommen, der auf einem Hoff Fareweil auch 40 Reuter hat auch dänisch, die andere Reuter seind hie und dort auffn Lande, wollen ihren Ober Officierer nicht weiter pariren, vorgeben, das sie nicht wollen von ihren Pferden absteigen und übergehen in Böthen nach Laaland, darnach musten Musqveten nehmen in Nakschow, sie seindt in alles mit marode bruders bei 300, haben keine Officierer bei. Hoffe darumb nechst Gottes Hulff mit ihnen gnug zu waegen mit den 100 Pferden, mit mir commendiret seindt, erwarte sie mit Verlangen, das sie ankommen; der Major lest mir wissen, das die Stadt woll versehen und die Bürger mit zugreifen und 4 Metal Stücken vom Feinde genommen und auff Bateriaen legen lassen bei der Stadt, begehrende, das ich selber überkommen wolle, welches ich nun in dieser Nacht thue, und überreisen will auff ein klein Spiljagt mit 4 Stücken auff hier liegende, zu vernehmen von den Officieren ihre intention, die ich zu mir heraus auffm Schiff kommen lassen; nun seindt alle Praemen, Fähre und Böthe hier sowoll bei Tossing seindt ruiniret, und ich nicht weis das Reuterei von hier mit mir über zu bringen, vernehmend woll, das eins mus gewaget sein, den ein Theill von den Reuterei wollen fechten, gelanget an ewer Exell^s meine sehr dienstliche Bitte, das die 2 Capers mugten hieher kommen, der grosse zu kreussen zwischen Langeland und Laaland, damit nichts in Böthen escapieret, die Papegoy hieher zu mir zukomme mit 1

oder 2 kleine Schuten oder ander Fahrzeug Reuterei mit über zu bringen auff, den diese kleine Spiljagt hier habend mus übermorgen fort nach die Flota. Hoffe mit Gottes Hülff alles soll woll abgehen, und allen Fleisz anwenden soll meine ordre nach zu volgend meiner Schuldigkeit nach. Es were gutt, wen Ew. Excell^s mit der Papegoy 30 Muschetierer hieher zu schicken wolle befehlen lassen, umb sich desto besser umb die Stadt zu versichern mit, und desto sichere das Reuterei daran überbringen zu lassen, und noch 50 gutte Reuter noch bekommen mügte, in nothfall ich sie zu die andere von thun hatte; will weiter Ordre von Ew. Excell. erwarten, und verbleibe bis in den Thodt

Mon grand Seign^r.

Vostre tres humble et tres acqvis valet

Schwinburg den 19. Novemb. 1659.

Christian Urne
George.

Wen das Glück will, das ich die Reuter werden kreien, begehre sehr dienstlich zu wissen, wohin ich sie sollen lassen marcheren, hier ist weder zu essen oder fourage, auff Langeland und Tossing auch nicht.

Schacks Arkiv, indk. Breve U. i R. A.

31.

6. August 1660.

Følger af at hjælpe tre svenske Desertører.

Friderich dend Tredie . . . Vor synderlig Gunst tilforn. Huad Christen Rasmussen aff Rudkiøbing for osz underdanigst haffuer ladet andrage, kan I aff hoesfølgende hans underd. Supplication see och forfare. Da saa frembt det sig saaledes befindes, som hand udi forbl^{te} Supplication angiffuit haffuer, er wi nadigst tilfreds, at hand for aabenbare Skriftemaal maa forschaanes, der effter I Eder underd. haffuer at rette. Befallendis eder Gud. Schreffuit paa wort Slott Kiøbenhaffn dend 6. Augusti A^o 1660.

Under vort Zignet

Friderich.

E. Kragh.

Udskr. Os elskl. Hederl. og Højlræde Doctor Laurs Jacobsen Superint. over Fyns Stift. Orig. med Kongens Segl: Fyens Bispeark. Vedlagt Supplik:

Stormechtigste, Høybaarne Første, Allernaadigste Herre och Konning!

Eders Kongl. Mayestæts allerunderdanigste och throe Under-
saatte udi Rudkiøbing paa Langeland haffuer E. May. supplicando
att lade anmelde, att eptersom ieg nest forleden Sommer for en
passenerer offuerreiste till Æriskiøbing med en Mand der samme-
steds, som och nogen Tid med sin Baad her paa Langeland wor

arresterit iche att motte hiemløbe, och der hand da self thog sig forloff, haffde hand om Natten indtagen threj aff Graff Köningsmarchs Karle, som vore fød her i Danmarch, och hemmeligen udi deris Heris absentia selffuer tog deris forloff iche att ville tienne hannem imod deres egen Herre och Koning och fæderne Rige, huor offuer ieg bleff eptersøgt och meget hart trued och undsagt att schulle schaffe dennem tilstede igien, eptersom Manden, der Baaden tilhørde, iche saa hart bleff søgt derfor som ieg, och ieg deroffr miiste min fatige ringe Formue, saa ieg haffde mig forstukken och var bange for Fiendens grumme Tyranni. Och der di da endeligen fant mig udi noget Høe, huor di søgte och stach med Degen och Picker och gjorde mig saar, saa ieg inted lenger kunde fordølge mig, da som di antastede mig, gjorde ieg mig self udi Iffrighed Schaede med en Kniff, som dog Gud schee (Loff) bleff helbredet igien paa aatte Dags Tid, och ieg soledis undgich videre Fiendens Straff. Siden dend Tid haffuer Prousten Her Therchell Christensen i Rutköping iche villet annamme mig til Sacramentet; och Bispen i Odense, hederlige och høylerde Mand Doctor Lauritz Jacobssen haffuer raadført mig att schulle søge min allernaadigste Herre och Konings Thilladelse deromb.

Da indflyer ieg fatige Mand til E. K. Ma. med allerunderd. Begiering, epterti ieg saaledis aff Frycht och Retzal haffuer mig forseett, att E: Ma: derfor aff kongl. Naade ville naadigsten befahle Prousten i bemelte Rutköping, at hand mig skulle annamme, helst epterti Sagen sig iche anderledis er tildragen, end som forschreffuet stoer. Saadan kgl. Gunst och Naade will Gud allermegtigste E. M. rigeligen igien belønne. Datum Rutköping dend 2. Augusti A^o 1660.

E. Ko. Ma:
 Allerunderdanigste
 och throe Thiennere
 Christen Rasmussen.

32.

12. Oktober 1660.

Syn over Rudkjøbing efter Krigen.

Efter koningl. Mayts vor allernaadigste Herre och Konges Misiue och Befaling anlangende att angiffue, hvis Schade Eenhver nu udi disse beswerlige Kriigtieder haffuer liidt och udstanden, da haffue vi paaboeden effterschrefne fiire Borgere Byen och detts Bygning grandgiffueligen Huus fra Hus att giennem seh, som vaar Peder Madtzøn, Arntt Frandtzøn, Hans Laurridsøn och Morthen Simmonsøn; och ehr deeris Afsigt mellende saa som efter-

følger. Och forstaais det »Udenbyes« (U), som in margini findes, at tilhøre dennem, som uden Byen ere boesiddende.

S. H. Mogens Kaasis Gaard er gandske needbrutt och øde (U).

Jørgen Rasmusøns Gaard er nogenledis veed Magt.

Niels Mathiasøns Gaard er ruineret och staar gandsche øde (Børngodz).

Hendrich Badschers Gaard er nogenledis veed Magt.

Kirsten s. Niels Nielsøns i Naxschoe hinds Gaard noget veed Liige (U).

Christen Panchis Gaard gandsche ruinerett.

Olluf Nielsøns Gaard nogenledis veed liige. (Den største Deel udenbyes.)

Marren s. Michel Jørgensøns hinds Gaard nogenledis veed Macht.

Michel Jænsøn Bagers Gaard gandsche needbrutt och bortte.

Niels Hansøns Gaard nogenledis veed Macht.

S. Mogens Hansøns Gaard gandsche øde och bortte.

Hans Nielsøns Gaard veed Macht.

Kiæld Hansøns Gaard nogenledis veed Magt.

Hans Madsøns Gaard er gandsche nedbrutt och bortte.

Cristen Asemoesis Gaard er needbrutt och bortte.

Peder Lydings Gaard er gandsche øde.

Laurids Færgemands Gaard er møgett ruinerett.

Cristen Tommesøns Gaard nogenledis ved Magt.

S. Hans Kiældsøns Gaard gandsche nedbrutt och bortte.

Mads Fæstersøns Gaard nogenledis veed Magt.

Hendrich Lyttchens Gaard er nogenledis veed Macht.

Christen Lydings Huus er øde.

Arntt Frandsøns Boeder ehr næsten øde och fordærffuett.

Hans Laurson Bagers Gaard nogenledis veed Magt.

Anne Løchebyes Huus ehr neesten ruinerett.

Cristen Cristensøns Gaard ehr meestendeel forderffuett.

Olluff Smids Gaard gandsche needbrutt och bortte (U).

Mads Væffuers Gaardt gandsche bortte (U).

Moens Jensøns Gaarde baade needbrutt och bortte (U).

Jørgen Møllers Boeder nogett ved Magt.

Peder Madsøns Boeder nogenledis veed Magt.

S. Borgemæsters 2 Boeder nogenledis veed liige (den ene U).

Marren Snichers Gaard gandsche ruinerett (U).

Jens Pouelsøns Huus er nogenledis veed Macht.

Peder Smids Bod er nogenledis veed Macht.

Sørren Lundemans Gaard er nogenledis veed Macht.

Marren Michels Boeder gandsche ruinerett.

Laurids Tychesøns Gaard er gandsche needbrutt och bortte.

Anne Bændixsis Huus er needbrutt och bortte.
 Morten Andersøns Gaard er gandsche ruinerett.
 Rasmus Nielsøns Huus gandsche bortte.
 Christen Byesvends Huus er needbrutt och bortte.
 Cristen Andersøns Gaard gandsche needbrutt och bortte.
 Hendrich Mallers Huus gandsche needbrutt och bortte.
 Sørren Jensøns Gaard gandsche needbrutt och bortte.
 Tommis Sinchlers Gaard gandsche needbrutt och bortte (U).
 Karren Væffuers Gaard gandsche needbrutt och bortte (U).
 Cristofer Bærttilsøns Gaard gandsche nedbrutt och borte.
 Rasmus Smids Gaard gandsche nederbrutt och bortte.
 Peder Krøgers Huus nogett veed Magt.
 Knud Snichers Huus noget veed Magt.
 Jens Schoemagers Gaard nogenledis veed Magt.
 Niels Madsøns Gaard veed Macht.
 S. Borgemesters Boeder ruineret (U).
 Peder Riibers Huus nogenledis veed Magt.
 Marren Schinders Huus nogenledis veed Magt.
 Morten Simmonsøns Huus noget veed Mact (U).
 Mette Schiebiergs Huus noget veed Magt.
 Jehanne i Lollisgaard hindes Huss slette bortte (U).
 S. Borgemæsters Huus er slætt bortte (U).
 Tørchel Bagers nogenledis veed Macht.
 Jørgen Laursøns Huus er gandsche øde.
 Peder Jacobsøns Gaard er ruineret (U).
 Steen Steensøns Gaard ehr nogenledis veed Macht (U).
 Jens Bagers Gaard nogenledis veed Macht.
 Jens Pedersøns Boeder i Schone nogenledis veed Macht (U).
 Cristen Andersøns Boeder paa Sloted noget veed Macht (U).
 Tommis Sinchlers Gaard meget ruineret (U).
 Jørgen Jørgensøns Gaard nogenledis veed Magt.
 U. Hans Krøgers noget veed Magt (U).
 Lauridtz Michelsøns Boeder nogenledis veed Macht.
 Welb. Christian Cristofer G. von Holch hans Gaard noget ved
 Macht (U).
 Tommis Pedersøns Gaardt er ruineret och meesten ødelagt.
 Pouel Skippers Gaardt ehr gandsche needbrut och borte.
 Jens Snichers Gaardt er gandsche nedbrut och bortte.
 Hans Madtzøns Gaardt er gandsche borte.
 Anders Jensøns Gaard er nogenledis veed Magt.
 Madtz Rasmusøns Gaardt er nogenledis veed Magt.
 S. Borgemæsters Boe ehr ruineret.
 S. Borgemæsters Gaardt ehr een Deel ruineret och øde (en gandsche Deel udenbyes).

Hans Knudsøns Gaardt ehr noget veed Macht.
 Arntt Frandsøns Gaardt ehr nogenledis veed Magt.
 Welb. Frue Dorrette Abildgaards Gaard meget ruinerett och øde (U).
 H. Peders Gaard i Tranecher gandsche nedbrut och borte.
 Morten Panches Gaardt nogenledis ved Macht.
 S. Anders Cristensøns Gaardt gandsche ruineret och moxen nedbrut (U).
 Jacob Holstis Gaardt gandsche needbrutt och bortte (U).
 Hans Rasmusøns Gaardt noget veed Magt.
 Hans Schreders Boeder nogenledis veed Magt (udenbyes een Deel).
 Peder Raustedt Gaardt nogenledis veed Magt.
 Niels Madtsøns Boe noget veed Magt.
 Michel Laursøn Huus noget veed Macht.
 Anne Nielsdaatters Gaard noget veed Magt (U).
 Peder Madtzøns Gaardt nogenledes veed Magt.
 Hans Strynboes Gaardt er nedbrut och bortte (U).
 Karsten Pedersøns Gaardt er gandsche ruineret.
 Mads Smeds Huus nogenledis veed Magt.
 Niels Schreders Boe nogenledis veed Magt.
 Jehanne Schreders Huus noget veed lige.
 Niels Priergaards Boeder erre ruineret.
 Michel Priermands Gaard er ruineret.
 Laurids Pedersøns Huus er nogenledis veed Magt.
 Christen Kremmers Huus er noget veed Magt (U).
 Peder Jiuottes Huus er gandsche nederbruut och bortte (U).
 Jens Byesvends Huus er ruineret.
 Peder Vognmands Gaard ehr nedbrut och bortte (U).
 Kirsten Mogensis Boe er nedbrut och borte (U).
 Rasmus Bagers Gaardt er nedbrut och borte (U).
 H. Jacobs Gaardt i ¹⁾ Er nederbrut och bortført (U).
 Mogens Erboes Huus gandsche ruineret.
 Ebbe Pedersøns Gaardt ruineret och øde (U).
 Peder Stryns Boe nedbrut och bortført.
 Peder Falsters Boe er ruineret och bortført.
 Raadhusett er gandsche ruinerett och staar paa Fald.
 Veyerhuset, som Tolderen tilhørde, er gandsche nedbrut och borte.

Der med Byens Bygnings Medtfart fyllest giortt.

Der nest effter Biudelse och Befalling i lige Maade ere fremkomne meenige Borgerschaft, som under deris Hænder gaffue beschræffuen, at di foruden derris Gaardes Ruin och Needbrydelse udi disse Feidetider haffue maattet udgiffuet det, di aldrig haffue

¹⁾ Navnet glemt.

hafft, mens er nu udi saa sture Gield geraaden, saa di fleste aldrig kandt betalle deeris Criditorer, och deeris Formue dend stiveste Deel aff Fienderne bortpløndrett eller ochsaa udi Fænchsel afftvungen saa vel och andre fiendtlig Middeler etc. Dette wii her neden forre paa eigne och meenige Borgere och Indbyggere deeris Veigne med eigne Hænder bekreffter. Rudkiøbing paa Langelandt den 12. Octobris Anno 1660.

Jørgen Rasmussen
egen handtt
paa meenige Borger-
schabs Vegene.

Olluff Nielssen
egen handtt.
Fuldmectige paa Morten Anderssøn
Panchis Vegne: Christen Tonesen
Egen haandtt.

Synsforretn. i R. A.

33.

9. Marts 1662.

Landsdommer Th. Bech til Feltmarskal Schack om Officererne paa Langeland.

Velborne naadige Herre, Her Feltherre.

Efter Hans Exelentzes seneste Befalingh anlangendis, huor mange udskrevne ehr till foren boendes her aff Landet, saa giffuer iegh Hans Exelentze underdanigst till Kiende, att her holltes 60 Soldater, mens nu vahr det umuligt att her paa Landet kunde udredes 20, hvor for, om Her Felthere saa gott siuntes, det vaahr bedre, att det gansche Landfolck bleff exeserett, efter som Hans Exelentze sagde, her skulde vere Ofiserer her paa Landet, som skulde haffue frii Garde, saa vahr det och best, att dey exeseret Landfolchet, saa kunde hans Exelentze och Folchet, andetstedtz schulde bruges, lade thage aff det beste Folch, med ehn Chptein eller andere, saa mange som hans Exelentz got siunes, och saa kunde bekomes døchtig Folch; mens schal dey leie, som dey giorde till forne, daa leier dey nogen Scharn, som inted ehr døgtigh, thi Bunden leier den, som vell tiene for ringe Penge, och half ꝥ Suend ehr hell ꝥ Schaade. Och der som wij schall haffue Offeserer her paa Landet, daa ehr gansche Undersaatterne underdanigst begierendis, hans Exelentze vilde forunde osz en Chaptein Leutenant ved Naffn Hans Chrestoff Wordinghausz, som nu holder sig op under Hans Kongl. Maytz Leibguardie; och vaahr her huosz osz paa Landet och hollte sigh meget vell, saa længe thill hand bleff fangen, och s. Bernebach saa vell som forskreffne Chapteinleutenant beviste dennem meget throu och uforsaget mod Finderne, saa allt Landfolchet schulde staa med hannem, mens dey leffvett, saa haffuer hand hollt sig med dennem moed Finderne, saa ingen kand hannem andet efter sige, enn som enn erligh Offeseierer vell anstahr i alle mader; och om wij schall haffue flere Offuecerer, daa

att wij motte beholde Chaptein Bastian, som sigh och meget throu och vell haffuer forholdet och vhed Lanszens Leilighed. Elders haffue wij hans Exelentz paa dett allerunderdanist att betache, att hans Exelentz osz noget med Soldatterne forlændret, elders haffde dey ringe Folch, som endnu paa Landet ehr, begiffuett dennem paa andre Steder, huilchett Gud allermechtigste vil Hans Exelentz rigeligen belønne; wij vill och hans Exelentze dagligen i vores Bønner ihukomme, att Gud allermechtigste schall lyck-salligh giøre allt hvisz Hans Exelentze sig foretager, saa det schall sche Gud till Ehre och hans Exelentze med allt kiert elskendis thill ævigh Gledede och Sallighed. Bierbygard den 9. Martzii Anno 1662.

Hans Exelentzes allerunderdanist Thienner

Thomas Bech

m pp.

Orig. i R. A., indk. Sager til Krigskoll. April 1662.

34.

4. Juni 1670.

Rectoris och Collegæ Lon et Nomina discipulorum udi Rudkiøbings Skole.
Indleveret d. 4. Junij 1670.

Disciplernis Nauffne i Rudkiøbings Schole 1670.

I Scholemesters Lexie:

Løbedegnen til Longelsse och Fuglsbølle Sogner, Simon Christian-sen, bekommer 7 Tønder Biug. Hans Forældre erre Christian Svabs, en Slagter, bliffver uden Tuiffvel ved Bogen, om hand nyder alt fremdelis.

Løbedegn till Schrøbeleff Sogn, Hans Jacobszen, bekommer 4 Tønder Biug; Hørerens Søn, forhaabis at bliffve ved Bogen.

Løbedegn tii Simmerbølle Sogn, Hans Madtzen, bekommer 2 Tønder oc 6 Skpr. Biug; Forældrene erre døde, er dog god Forhaab-ning om.

Jens Pederssen; passer paa Coret; om hannem er ingen Forhaab-ning at bliffve ved Bogen, fordi han er baade suag, oc Nem-met er besvergeligt.

Hans Anderssen. Hans Fader er død, Moderen spinder for Folch, har got Nemme noch.

Sigvard Jensen Kayberg. Er Scholemesters Stifsøn, schall med Guds Hielp bliffve ved Bogen.

Lauritz Neelssen. Landztings Schriffverens Søn er god Forhaab-ning om.

Dem som Scholemesteren læser for i Særdelighed: Anders Christenssen, Henrich Pederssen, Petter Nissen, Michel Henrichs sen, Nils Pederssen.

I Hørerens Lectie:

Jacob Christenssen Panch, Jens Christenssen Lyding, Peder Christenssen, Hans Mortenssen, Frands Rasmussen.

I Sinche Lectie:

Peder Rasmussen, Jørgen Jørgenssen, Hans Keldsen, Claus Søffrens-
sen, Henning Michelssen, Madz Jenssen, Søffren Pederssen.

Rudkiøbing Scholis beneficia:

Scholemester bekommer aff

Rudkiøbing Bye Kostpenge	20 Slettedaler.
Aff Kirchen	4 Slettedaler.
Aff Maglebye	Biug 1 Tønde.
Aff Degnen i Fodslette	— 1 Tønde.
Aff Degnen i Humblet	— 2 Tønder.
Aff Degnen i Lindelsze	— 6 Tønder.
Aff Degnen i Tranekier	— 1 Tønde.
Aff Degnen i Bødstrup	— 1 Tønde 4 Skpr.
Aff Degnen i Snøde	— 1 Tønde.
Aff Simmerbølle	— 2 Tønder 6 Skpr.
Aff Lungelssøe och Fuglsbølle	— 3 Tønder.
Aff Schrøbeløff	— 4 Tønder.
Aff Degneboliget samstedz	— 1 Tønde 4 Skpr.
Aff Degneboliget i Lungelsøe	— 1 Tønde.
Aff Degneboliget i Fuglsbølle	— 4 Skpr.
Aff Degneboliget i Simmerbøl	— 1 Tønde.

Hørereren bekommer aarligen aff

Byen Kostpenge	10 Slettedaler.
Aff Kirchen till Huusleye	6 Daler slette.
Aff Tulebølle Sogn	Biug 11 Tønder 4 Skpr.
Giffver deraff Substituten	— 2 Tønder.
Aff Degneboliget samstedz	— 1 Tønde.
Løbedegnen til Schrobøløff Sogn bekommer	Biug 4 Tønder.
	Hans Jacobsen.
Løbedegnen til Longelssøe och Fuglsbølle ..	Biug 7 Tønder.
	Simon Christiansen.
Løbedegnen til Simmerbølle	Biug 2 Tønder 6 Skpr.
	Hans Madsen.

Rudkjøbing Borgere ansøge om Hjælp imod Bøndernes Handel m. m.

Stormægtigste, Allernaadigste Arffve-Konge og Herre!

Wi underschrefne, Eders Kongl. May^{ts} fattige Underdaaner udi Eders Kongl. May^{ts} Kiøbstad Rudkiøbing paa Langeland, paa egne oc meenige Borgerskabs Vegne hafver os udi dybeste Underdanighed her med at beklage over den store ulovlige Landprang, Kiøbmandskab, Høcheri, Toldsvig oc Underslæb, som her paa Landet misbruges oc begaaes af mange Landprangere, Pebersvende oc Gadehusmænd, som bruger Handel, en Del hemmelig oc en Del obenbare, oc dagligen mere oc slemmere, Strandridernes Tilsiun uachtet, dermed tiltager, Eders Kgl. May^t til mærkelig Afgang udi sine Toldintrader, dernæst Borgerskabet her udi Rudkiøbing udi deres borgerlige Handtering oc Næring til allerstørste Afbræk oc Skade, hvilket strider imod mange Eders Kongl. May^{ts} allernaadigst udgangne Mandater, Forordninger oc Placater, saa det umueligt længere som hidindtil kand passere, med mindre det fattige Borgerskab, som skal gifve Kiøbstæds paabudne Rettighed, oc iche engang derimod Bonde-Frihed [hafver], der ofver jo totaliter bliver ruineret oc ødelagt; formedelst saa længe der er ingen anden Straf hos end Varernes Forlis, bruger Landboerne oc Fremmede dennem lige fast. Om des Beskaffenhed kand af hosføiede Raadstuevidne, saa vel som af Eders Kongl. May^{ts} Land Commissarii velædle oc velbyrdige Erich Sehsted hans efter denne Ansøgning derpaa antegnede Attest oc Relation nogen Undervisning allernaadigst fornemmes. Af slige Aarsager ere de faa Borgere her paa Stæden gandske fra deres Næring.

Foruden det, at vores Landsting, som vi her til i nogle Hundrede Aar her paa Landet haft haver, er nu fra os forfløt oc allernaadigst henlagt under Fynboe Landsting, saa mange fattige Mænd derover tidt mister sin Ret, der ikke haver Pengemiddel paa Reiser til Fyenboe Landsting med Sagens videre Fortsættelse at bekoste, som de her paa Stæden i forrige Tider ved ringe Bekostning kunde forrette, eftersom det tidt og ofte hænder sig, oc heel besværligt falder at komme her fra Landet om Efterhøst oc i Foraaret, naar Storm paakommer, saavel som om Vinterdagen, naar Iisvaad er, at man undertiden i 14 Dage, ja 3—4 oc flere Uger tillige ikke under største Lifs Fare kand komme her til eller fra Landet.

1.

Hvorfore vi hermed først udi dybeste Underdanighed indflyer til Eders Kongl. Mayt, at denne fattige Kiøbstæd og dens Indvaanere lige ved andre Kiøbstæder udi Riget ved Kiøbstæd privilegier, som den er benaadet med, allernaadigst maa blive handhævet og beholdet, paa det Eders Kongl. Mayts allernaadigste udgangne Mandater og Forordninger her paa Landet lige saa vel som over alt Riget med underdanigste Lydighed maa blive efterlevet.

2.

For det andet, var det nok tienligt baade for Bonden og Borgerne, den kiøbende og sælgende til Bedste, at der allernaadigst maatte anbefales her udi Rudkiøbing en vis Torvedag hver Uge, som beqvemligst kunde skee hver Tirsdag, som udi andre Kiøbstæder hver efter sin Maade brugeligt er. Saa kunde dermed det meste Underslæb og Kiøbmandskab paa Landet forekommes: Thi saa længe gemeene Mand paa Landet ikke søger Kiøbstæden paa saadanne visse Torvedage eller andre Tider, og der henter og kiøber til deres Husholdnings Fornødenhed af Salt, Staal, Jern, Hør, Hamp, Fisk, Tobak, Kramgods og andet deslige, som de uforbigængeligen [ikke] kan miste eller forbigaa jo at skal bruge, kan jo skinbarligen sluttes, hvorledes Bonden paa Landet holder Huus; naar de sligt ikke udi Kiøbstæden afhenter, saa maa det jo uden Tvivl, saadan som skeer imod Forbud, hemmeligen indpractiseris.

Thi dersom Rudkiøbings Toldbøger fra 10, 12 eller flere Aars Tid maatte igiennemsees og confereris imod de Tider for 20 eller 30 Aar siden passerit, skal der uden Tvivl findes stor Underskud udi Toldens Indkomst, og [i] Synderlighed paa Saltets, Jern og andre dislige Varers Indførsel nu fremfor saa lang Tid, som Bønder og meenige Mand paa Landet ikke kand miste, mens endelig skal bruge.

Maatte os derfor allernaadigst tillades at lade inqvirere og randsage paa Landet paa de Steder, som Tvivlsmaal er, slige Kiøbmands-Varer, som de sælger til Forprang, at være f gen, at de da, som med noget antræffes, strax skulle skaffe Rigtighed, hvor de sligt fortoldet haver, og naar da ingen Rigtighed findes, Godset da at lade føre her til Byen uden Forskiel og der paa Dom efter Told-Ordinantsen at hænde. Til med saa længe de mange Skiberum runden omkring Landet er ved Magt og dagligen jo mere end nogen Tid tilforn tiltager, maa jo Kiøbstæden endelig igien aftage og forringes; maatte herpaa raades Bod, da blev den store Underslæb paa Landet noksom afskaffet og Toldens Indkomst mærkeligen igien forbedret.

3.

For det tredie giordes det oc vel fornøden til Eders Kongl. May^{ts} Told Indkomst, at her for Byen, som udi andre Kiøbstæder skeer, allernaadigst maatte forordnes oc paabiudes et Qvæg-Marked aarligen imellem S. Michels Dag oc Mortens Dag, oc eller desforuden eet Heste-Marked aarligen, hver Onsdag i Fasten at holde, hvor da Borgere oc Bønder med hyerandre kand kiøbe oc sælge, handle oc bytte efter egen Behag af Qvæg, gamle Plougbæster oc Hester, deres Avling med at fortsætte. Oc huis gamle udychtigit Heste, Hopper, som her i Landet ikke behøvedes, at de for en lidelig Told allernaadigst maatte tillades til andre Stæder at udføres, oc Udskibningen for Rudkiøbing oc ingen andensteds at skee. hvor oc den rigtig Told kunde erlægges, oc da derover strengeligen at maatte holdes, da fik Eders Kongl. May^t. nogen Told deraf, i den Sted de ellers udsniges oc af Landet practiceris til Toldens mærkelig Afgang oc Skade.

4.

For det fjerde, ønskete vi udi allerdybeste Underdanighed, at Eders Kongl. Mayestæt udi Naade maatte behage igien at forordne Landstinget herefter her paa Landet, som det i gammel Tid været haver, at maatte holdes, Indvaanerne oc Landboerne dis bedre uden stor Penge-Spilde ved Lov og Ret at kunde vorde handhævet og forsvaret.

5.

Slutteligen for det femte, efterdi Kroerne her paa Landet, hvor de efter Recessen og Forordninger tillades at maa holdes, ei endnu saa fuldkommelig er indrettet, som skee burde, af Aarsager, ingen her paa Landet findes, der Eders Kongl. May^{ts} Høihed oc Regalier tilbørligen iagttager, hvorudover Disordre tidt oc ofte i mange Maader forefalder, oc derfor alt for mange Kroer her paa Landet findes, som af hosføjede Raadstue-Vidne videre er at erfare, Borgerskab udi deres Næring, som give Consumption, til mærkelig Afgang oc Skade; at sligt naadigst maatte anbefales til dennem Eders kongl. May^t allernaadigst m. saadant virkeligen i værk kunde sætte, nødvendige Kroer paa Landeveien at indrette, oc samme Kromænd deres Øl oc Brændevin, efter Eders Kongl. May^{ts} allernaadigste Forordning af den 16. Aprilis 1681, udi Kiøbstæden Rudkiøbing endelig skulle tage, oc dermed alle andre Kroer at maatte vorde forhindret oc afskaffet eller, efter samme Forordnings 1. Cap. 9. Art. tilbørligen at straffes. Her paa

vi overalt en naadig Resolution allerunderdanigst forhaaber; vi forbliver de Dage, vi lever,

Rudkiøbing d. 2. October

Eders Kongl. Mayts

1682.

Allerunderdanigste Troligtsskyldige Underdaner
Borgemester oc Raad her sammestedt

Mogens Hansen. Hans Rasmussen. Nis Federsen.

Michel Lauridzen.

Til min allernaadigste Arvekonge oc Herres Tieniste samt Interesses Befordring, oc Rudkiøbings Stads Indvaanere til Opnamb udi deres Næring, efter formeldte Magistratens Ansøgning, kan jeg udi al Sandhed efter min underdanigste Pligt dette attestere:

1. At Eders Kongl. Mayts Told oc Consumptions Intrader-af Langeland nu udi nogle Aar, formedelst den der paa Landet ofte befundende Toldsvig oc Underslæb ganske meget er forringet, saa at udi Stæden for forrige Aaringers Told en 8, 9, 10 à 1100 Rixdaler aarlig, er den nuomstunder til en 350 à 400 Rixdaler forringet, dette Toldbøgerne videre forklare.

2. Oc at der større Toldsvig begaaes, end nogen Stund bevises oc antræffes kan, det kan deraf erfares, at Landboerne umueligen kand lefve [uden] de til deres Nødtørft efterskrevne Species skal forbruge, hvoraf ikkun paa et Aarstid ved Toldstedet er fortoldet: Salt 48 Tønder; Fransk Vin 10 Oxehoveder; Jern 20 Skip-pund; Tobak 12 Lispund; 42 Tønder Tiære; Hør oc Hamp 1 Skip-pund 9 Q ; saa kan deraf lettelig sluttes, at det paa ulovlige Maader indpracticeris.

3. Maatte det derfor allernaadigst behage Eders Kongl. Mayt. bemeldte Magistratens Ansøgende allernaadigst at bevilge, da var at forhaabe, det der Eders Kongl. May's Interesse og Rudkiøbing Byes Fremtarv og Næring skulde forekommes oc forhindres.

Udi det øfrige lefver alle mine Lifves Dage

Løckisholm	Eders Kongl. Mayts. min allerunderdanigste (! !)
d. 10. Oktober	Arvekonge oc Herres Allerunderdanigste oc Tro-
A ^o 1682.	pligtigste Tiener Erich Sehstedt.

Afskr. i T. A. (Originalen forgæves eftersøgt).

Chr. Stubs Ære-Minde over Fru Kragh.

Gladere Syn end al Jordens Herlighed,
Herligere Gienstande end Dødeliges Øyne taale,
viiste sig,

da

Forhænget oprulledes og Udsigten aabnedes
til

Salighedens Egne

for

Frue Consistorial-Raadinde

Christina Kragh

født *Zumbildt*,

Som

Skildt ved Støv-Dækket den 20^{de} Marti 1780,

Udi hvilket hendes ædle Sjæl var indviklet

Fra den 2^{den} Februari 1702,

Knælede for alle Tings Faders over alle Ting op-
høyede Throne,

der

Hvor Englene standse ved nye Opdagelser,

Hvor talløse undere, nær henrykte Beskuere,

Hvor Myriader Dydige opvarte med salige Bestræbelser,

Hvor forklarede Aander tabe sig selv i Lys og Lyst

paa

Det saa højt ophøyede Sted iblandt de forklarede Aander;

Dydige!

Vi svimle i Tankerne ved at kige ind udi den

Uforestillelige Glæde og ulignelige Herlighed,

hvorudi

Din ærefuldgiorte Siæl nu alt møttes,

Vi

Række saa længselsfuld efter Dig,

Men maa lade os nøye med at haabe:

Een Gang igien at see Dig udi

En forklaret Ophøyelse.

Her standser saa talrig en Skare ved dit

Hviile-Stæd,

og

Den ene kappes med den anden om at viise

den største Veemodighed,

To Høyædle Brødre, en saa Dyd, som alderfuld Søster,

En Høyædel Søn, tree Dydædle Døttre,
 Sexten Børne-Børn, og sytten Børne-Børns Børn
 tilhulle
 Med sorte Sørge-Floer deres taarefulde Øyne;
 Ja,
 De Fattiges og Betrængtes store Flok
 vil
 Og vist salve dit Hvile-Sted med de hedeste
 Graads Strømme;
 Sundhed
 Er villig og dristig nok dertil,
 uden
 At laane falske Lov-Taler af det smigrende Hyklerie
 og
 Til Trods for den blege og avindsyge Misundelse
 at
 Sætte dette troværdige Æreminde paa Hendes Grav.
 Ydmyghed i Medgang,
 Taalmodighed i Modgang,
 Ærbødighed for de Ypperligere,
 Belevenhed mod sine Lige,
 Venlighed imod de Ringere
 Udmærkede og ophøjede Hende fremfor
 Verdens almindelige Hob,
 Derfor
 Haver hun og fortient et uforglemmeligt Navn
 Iblandt den sildigste Efter-Slægt,
 Og
 En uforvisnelig Krone
 Iblandt de Udødelige og Udvalgte.
 Offereret af
Christian Stub.

I Odense Adresse-Contoires Efterretninger 1780 Nr. 20.

37.

c. 1780.

Bønskrift af Chr. Stub.

Min Stub har kun et Skud,
 Hvorfra skal jeg faa Brænde?
 Mon Gud mig vilde det
 Fra Himmelen nedsende?
 Nej altfor højt begært,
 Tilmed jeg ikke troer,

At Træ og Brænde i
 Guds Paradis opgroer.
 Nej var jeg først kun der,
 Saa led jeg ingen Kulde;
 Saa blev jeg varmet op
 Af evig Sol tilfulde.
 Men nu jeg mødig her
 I Verden om maa vanke
 Og mig saa smaaligen
 En Pind og Stikke sanke,
 Som kunde varme mig
 Mit arme usle Skrog,
 Naar jeg helt tankefuld
 Vil læse i en Bog.
 Bevis den Naade da
 Mod mig forfrosne Stymper,
 Som sig for Armod og
 Den kolde Vinter krymper,
 At mig maa vises ud
 Et Træ med Bul og Stab,
 Som kunde varme mig
 Til Vinteren den slap.
 Saa vil jeg ogsaa der
 Ved Brændets varme Gløde
 Med futtet Pæremost
 Min Gane stadig bløde.
 For hvert et Klunk jeg sank
 Jeg vilde ønske saa:
 Gid Stammen Ahlefeldt
 I Velstands Flor maa staa!

Afskr. hos fhv. Lærer Winther i Fuglsbølle.

Udtog af Provst Plesners Betænkning om de gudelige Forsamlinger til
 Kronprinds Christian Frederik og Kancelliet.

Er der nogen Egn i Danmark, hvor Klogskab, en paa det prak-
 tiske Liv henvendt Forstandsretning var bleven prædominerende
 og karakteristisk hos Almuen, da maa Langeland nævnes som
 saadan. Dets Bondestand har i en Række af Aar udmærket sig
 ved Kløgt og i de senere Aar ved en dermed forbunden agtværdig
 praktisk Virksomhed. For 30 Aar siden sagde Stiftets daværende
 Biskop, at han kom til Langeland med den Formodning her at

finde en isoleret, raa og vankundig Slægt, men overraskedes ved at finde et snildt og veloplyst Folk. Biskoppen bedømte Folket ret, og det svarer endnu til denne Dom.

Til denne intellectueller og praktiske Retning kom en mindre ønskelig moralsk, en Frugt af Tiden og flere her stedfindende Forhold: Tidsalderens Hang til kjødelig Vellyst var alt længe mægtigt paa denne frugtbare Øe, saa at den endog var bleven berygtet som et Hjem for Utugt og Løsagtighed. I Forbindelse med blot praktiske Tendenser og med sandelige Nydelser trives det religiøse Liv ikke med Held; og da hertil kom, at de højere Stænders Ringeagt for den kirkelige Cultus til en Tid blev aabenbar lagt for Dagen; da en Krig i Fred med tilhørende ubeskæftiget Indquartering virkede skadeligt paa det kirkelige Liv og paa Sæderne; da vel og en Deel af Geistligheden taug til, eller med urette Vaaben angrebe det indbrydende Onde; da sygnede det høiere aandelige Liv her, som næsten overalt omkring os; da stode mange Kirker, om just ikke tomme under Gudstjenesten, saa dog sparsomt besøgte af det misledte og forvildede Folk — og ei alene Religionens udvortes Form, men dens inderste Væsen truedes med Fare.

En bedre Aand har siden aabenbaret sig . . . Hos os, hvor intet særdeles Uheld, ingen stor og udbredt Lidelse har kaldet Sjælene til Alvor og Eftertanke over de høiere Anliggender, har Fremtrædelsen af de saakaldte Opvakte havt en paafaldende indflydelsesrig Virksomhed og draget mangan Siæl ud af dens aandelige Søvnliv til aandelig Bevidsthed, til en alvorlig og velgjørende Agtpaagivenhed paa sig selv og sit høieste Gode — stundom og til at tænke sundere over de udvortes Anliggender og Livsforhold. At see og høre andre Mennesker end dem, som have udvortes Kald dertil, og som betales derfor, vise en høi Grad af Interesse for Guds Ords Udbredelse og Sandhedens Stadfæstelse i Medmenneskers Hjerter. At see Bønder og andre af den arbejdende Classe virke med varm Iver og Nidkjerhed for det aandelige Liv. At høre de evige Sandheder indførte i de daglige og huuslige Forhold som den vigtigste Gjenstand for Lægfolks Samtaler. At høre Bønner og gudelige Sange, halvudslukte Minder fra et fjernt Barndomsliv, atter lyde i huuslige Sammenkomster — det har ikke alene opvakt mangē Hjerter i Almuens Kreds, men . . . heller ikke savnet sin Gjenklang hos Flere af de mere Uddannede.

(Baade den jævne, fattelige Tale og Indholdet, Kirkens Hovedlærdomme, behandlede som Troens og Hjertets Anliggender, virke til det Tilløb, Forsamlingerne har). Omsorgen for Sjælenes Frelse ytrer sig paa en saa heftig, undertiden næsten voldsom Maade,

at det sløvere Gemyt, den dorskere Sands endog berøres deraf. De virkelige Taarer, eller de for dette Foredrag karakteristiske Grædetoner, som betegne Talerens hjertelige Deeltagelse i de Uomvendtes Sjelenød, ledsages næsten altid af mærkelige Indtryk paa de raaere Tilhørere; men enhver maa føle, at Troen i den Talendes Hjerte er hans Tales Kilde og Udspring. — — — Vist er det, at disse Opvakte af Almuen have forstaaet at tiltale og indvirke paa Mennesker, som ellers vare kolde og ligegyldige for det Sandheds Ord, som forkyndes ved de beskikkede Lærere, og at de have søgt dem, der ikke selv søgte Guds Rige, hvor de vare at finde, og ført dem til en Erkjendelse af deres Vildfarelse, der ellers seent eller aldrig var bleven dem til Deel. Hvad der i Spot siges til den religiøse Bevægelses Forkleinselse, »at det dog meest er Kjeltringer, som de Opvakte drage til sig«, er *tildeels* en — men dem ikke beskæmmende Sandhed. De have vidst at skaffe hans Ord, til hvem Toldere og Syndere holdt dem nær, Adgang til mange af de meest forvildede Hjerter. Men have de ved deres — om endog for den oplyste Christen stundom lidet opbyggelige Tale kunnet gribe de Hjerter, som havde Lægedom behov, da have de gjort en god Gjerning og tillige givet os den Lærdom, at den objective Sandhed alene ikke formaaer at omvende de Vildfarende.

. . . . Hos nogle af de omreisende Fyenboer har jeg iøvrigt fundet en for deres Stilling høist agtværdig Kundskab i den christelige Religion — en Kundskab, der maatte beskæmme adskillige af dem, der ansees competente til at være deres Dommere, fordi de kaldes dannede Christne. Med denne Kundskab forener sig ikke sjelden en Alvor, hvor det gjælder det christelige Liv, som ikke kan forfeile sin Virkning paa Hjerter, som ei ere aldeles døde for et aandeligt Liv. Oftere har jeg som rolig — og jeg haaber fordomsfrie Iagttager været tilstede i deres Forsamlinger, uden at høre i deres vidtløftige Taler nogen Læresætning, der stred mod vor Kirkes Bekjendelsesskrifter eller de for vort Land autoriserede Lærebøger. End oftere har jeg talt med dem om Religionens Sandheder og maattet undre mig over den forøgede Dygtighed til at tænke, den Udvikling i Henseende til religiøse Begreber og den Ævne til at udtrykke disse, som Opvækkelsen til et mere aandeligt Liv har fremkaldt.

(Tidens Attraa efter Selvstændighed og Frihed er maaske ikke uden Indflydelse paa Bevægelsen — hos nogle spiller maaske ogsaa Forfængeligheden med ind, ogsaa hos Tilhørere, som i egne Tanker dele den Talerhæder, som deres Standsbroder vinder, og som ofte finder sin Tribut i Kvindernes Taarer). Men en værdigere og meget naturlig Aarsag til Fleres Interesse for de private gude-

lige Forsamlinger maa det erkjendes at være, at Deeltageren der finder mere Leilighed til Selvvirksomhed end ved vor offentlige Gudsdyrkelse i Kirken. — — I de gudelige Forsamlinger er intet ham for høit, der kan han endog fremkomme med sine Tvivl eller Indvendinger og faae dem — paa en Maade, som i det mindste er ham fyldestgjørende — besvarede og løste. . . .

I det mere udvortes fremstaaer Opvækkelsen iblandt os vistnok med kjendelige, men ingenlunde farlige eller forbryderske Tegn: En mere stille, rolig Adfærd, Afholdelse fra Samqvem, hvor Sviir, Banden, Sværgeren og anden Ryggesløshed ytrer sig; derimod indbyrdes Omgang og Sammenkomster til religiøse Beskæftigelser: Bøn, Sang, Samtale, Forelæsning af gudelige Skrifter og fri Foredrag af nogle Enkelte, som dertil troe sig dygtige — omhyggeligt Afhold fra Banden, Sværgeren og løsagtig Skjemt, men strenge, ja haarde Yttringer mod saadanne, som afvige fra deres Tro eller religiøse Anskuelse — Ivren mod Dands og andre sandselige Forlystelser, men ivrige, stundom paatrængende Opfordringer til at omvende sig til den Tro, det Liv, som de ansee for ene saliggjørende og ere overbeviste om at være i Besiddelse af — Sabbatlovens strænge Iagttagelse forbunden med flittigt Besøg i Guds Hus, hvor de synes at være tilstede ved den offentlige Gudsdyrkelse med Andagt og Opmærksomhed — uforbeholden Dom og Yttring om de beskikkede Lærere og deres Tro, Prædiken og Levnet — Ærbødighed for Øvrigheden, men med Overbevisning om, at Gud skal adlydes mere end Mennesker — saaledes og med en dyb Ærbødighed for Luther og den lutherske Kirkes Bekjendelsesskrifter har Opvækkelsen yttret sig hos os, saavel efter min som Fleres Iagttagelse, hvortil endnu kan føies det Vidnesbyrd, som en lidet gunstig Forhørsdommer har givet de Opvakte, at man ganske kan forlade sig paa deres Udsagn for Retten, selv naar de vide, at det kan skade dem.

Jeg har seet dem i Kirken under Gudstjenesten Søndag Formiddag, ved Bibellæsningen om Eftermiddagen og derfra gaa til Opbyggelsestimer i deres egen Kreds. En hel Dags Andagt er dem kjær. — — Om nogen Uorden eller Usømmelighed enten i de større eller mindre Kredse har jeg endnu aldrig hørt et paalideligt Ord; men hvad Bagvadskelsen og Rygtet har udspremt om stedfundne Uanstændigheder, er hidtil ved nærmere Undersøgelse forsvundet og har enten ganske opløst sig i Intet eller viist sig som Fordreielser af høist ubetydelige eller ligegyldige Ting.

(Efter udførlig Gjennemgang af alle de Anker, der rettes mod Opvækkelsen udtales den Overbevisning, at den hidtil har virket gavnligt paa L.) — — og jeg maatte fordømme mig selv,

dersom jeg vilde søge eller tilraade at forstyrre en Vei, der har ført og endnu fører til Frelse, til det samme Maal, jeg selv skal søge og veilede andre til — fordi hiin Bane ikke i Et og Alt congruerer med min. .

(Lindbergs Kirket. øver megen Indflydelse blandt dem; foruden Fyenboerne har Rs. Sørensen og Pastor Mau været her og nu sidst Købner, der i Samtaler skal have yttret anabaptistiske Anskuelser). — Jo mere man bidrager til Schisma mellem de Opvakte og deres Medborgere, desto mere slutte de sig til hinanden, desto mere mistroiske og hemmelighedsfulde blive de — og derved forhøies den mulige Fare for Bedrageres Indflydelse paa dem.

(Det endelige Forslag om at bringe Loven i Overensstemmelse med Folkets Trang (se S. 501) indledes med nogle Ord om Kirkestyrelsens Opgave og Midler i Almindelighed: Udviklingen behøver dels traditionelle Institutioner, dels Indretninger, som udgaaer af Livets nuværende Krav; men altid er det Livet, som skaber og betinger de udvortes Former). — — Er der noget, som kræver nøjagtigt Kiendskab til Samfundsmedlemmernes aandelige Tilstand, til det Punkt af Udvikling og Dannelse, hvorpaa de staa, for at derefter kan ordnes de udvortes Forhold, da er det de kirkelige, de religiøse Indretninger. Mærkelige Erfaringer stadfæste, at man i Henseende til det religiøse Liv og dets Former ikke kan gjøre, hvad man vil eller af andre Hensyn finder tjenligt. Det lader sig ikke styre efter Bihensyn eller udefra. Det kan kun styres af dem, der ikke blot agte det, men selv indtræde deri og tilegne sig det; thi det beherskes ikke af en fremmed Magt, kun den, som besidder og har Liv i det, kan kjende dets Kraft og benytte den. Mangen forsøgt Anvendelse af de religiøse Kræfter er mislykkedes, fordi de, som vilde benytte dem, selv stod udenfor deres Kred. Kun den beslægtede, den indviede Aand kan beherske dem, thi da beherskes de af dem selv. Derfor vil alt, hvad man foretager sig til det, som man siger, gjærende Elements Styrelse og Ordning være forgjæves, dersom man ikke selv lever og røres i det. Med udelt Hjerte, sanddru og oprigtig at træde ind i det christelige Liv er en Nødvendighed for enhver, som i større eller mindre Grad skal have Indflydelse paa det og dets Ytringer. Enhver, der skal give Love her, bør nøie prøve sig selv, om og Sandhedens Aand boer i dem og giver dem den første, aldeles uundværlige Egenskab til at være Lovgiver i Aandens Rige.

(Der bør gribes saa lidt som muligt ind og skabes lovlig Frihed for det Liv, der fortjener Agtelse og Fred. Det nødvendige Tilsyn bør øves saa varsomt som muligt). — — En mistænkelig Opmærksomhed har lige saa fordærvelig Indflydelse paa Almuens

som paa Barnets Character. Træder Fordom, Søvn, Indifferentisme, materiel Anskuelse, alt hvad der hører til vis inertia, i Kamp mod et aandeligt Liv og dets Ytringer, da ville disse upaatvivlelig overvinde hin indolente Hær, men og beholde deres skæve Retning, hvis stedse voxende Divergents omsider ingen menneskelig Magt formaar at ændre. Kom der da ikke en høiere Haand til Hjælp, blev det Liv, som vaktet til Velsignelse, maaskee en Forbandelse. Historien leverer Exempler derpaa. Men at Lidenskab ikke skal vækkes imod Lidenskab til ødelæggende Kamp, haabe Christne i Danmark, der stole paa Gud, paa Regjeringens Viisdom og paa Folkets Sindighed.

Ikke til Kamp imod Opvækkelsen lyder Tidens rette Kald, men imod en fælleds Fjende, Sandhedens Fjende, Mørkets Magt i alle dens Proteusformer.

Humble Præstegaard den 24^{de} Oktober 1839. Underdanig
Plesner.

R. A. Bilag til Kanc. 1. Dep. Skr. 2³/11 1839.
